Куч—адолатда

Адолат

Ўзбекистон «Адолат» СДП газетаси

1995 йил 22 февралдан чиқа бошлаган · 1998 йил, 13 ноябрь, № 45 (188) · Жума кунлари чиқади · Сотувда эркин нархда

Халқ депутатлари Самарқанд ва Навоий вилоятлари Кенгашларининг навбатдан ташқари сессиялари материалларига доир

ҚОНУН ВА АДОЛАТ — ФАОЛИЯТИМИЗ МЕЗОНИ

«Адолат» шарҳи

Шу ҳафтанинг муҳим сиёсий воқеаларидан бири бу, албатта, халқ депутатлари Самарқанд ва Навоий вилоятлари Кенгашларининг навбатдан ташқари сессиялари бўлди. Уларда давлатимиз раҳбари иштирок этганлигини, катта маърузалар қилганлигини, у ерлардаги ножўя ишларга ўткир танқидий руҳда баҳо берганлигини барчамиз ойнаи жаҳондан кўрдик, радио орқали тингладик, газеталардан ўқидик. Шу боис ҳам уларнинг тафсилотларини яхши биламиз, деб айтиш учун тўла асосимиз бор. Сессияда кўтарилган масалалар, юзидан ниқоби олиб ташланган қатор қонунбузарлик ҳоллари кишини ўйлантирмай қўймайди.

САМАРҚАНД. Қадимги замон юнон файласуфи Арасту шундай эсда қоларли ҳикматни айтиб кетган эди: **«Баркамолликка эришган инсон барча жонзотлардан юқори туради. Аммо агар у қонунлар ва адолатга бўйсунмай яшаса, ҳаммасидан тубандир. Адолатсизликни қурол қилиб олишдан ҳам даҳшатлироқ қурол йўқ».** Мазкур сессияларда кўтарилган масалалар хусусида фикр юритар эканмиз, айнан мана шу ҳикматли сўзлар ёдга тушади.

Бундан уч йил муқаддам Самарқанд вилоят ҳокими этиб ўша пайтдаги республика Адлия вазири Алишер Мардиев сайланганида энди бу ҳудудда ижтимоий адолат муҳим қарор топишига ҳеч кимда шубҳа уйғонмаган эди. Сабаби, А. Мардиевнинг мутахассислиги ҳуқуқшунос эди. Юртимиз раҳбари Самарқанд сессиясидаги маърузасида таъкидлаб ўтгани каби у прокуратура, суд ва адлия соҳаларида кўп йиллаб катта лавозимларда ишлаган. Одамлар бу раҳбар маъмурий органларнинг бошини қовуштириб, нуқсонларни бартараф этади деб ишонган эдилар. Бугунга келиб эса вилоятда ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ўта оғир жиноятлар сони 24,5 фоиз, зўрлаб номусга тегиш 20, фирибгарлик 75, безорилик 49, босқинчилик эса 52 фоизга ўсганлигини нима билан изоҳлаш мумкин?

Яна битта ўта жирканч факт ҳақида айтмай бўлмайди. Самарқанд шаҳар, Боғишамол тумани «Тўпхона» маҳалла қўмитаси раисаси З. Мўминова ва шаҳар халқ банки назоратчиси С. Нажмиддинова ҳужжатларни сохталаштириш йўли билан кам таъминланган оилаларга берилиши керак бўлган 660 минг сўмни ўзлаштирганлар. Ана сизга чеки-чегараси йўқ қаллоблик, бировнинг ҳаққидан қўрқмаслик!

Кишига қандайдир раҳбарлик лавозими ишониб топширилдими, у ўз-ўзидан саҳнага чиқиб қолади. Ҳамманинг назари ўшанда бўлади. Унинг ижобий фазилатлари ҳам, қинғир ишлари ҳам барчанинг оғзига тушади. Баъзи кимсалар, таассуфки, мана шу оддий ҳақиқатни унутиб қўядилар. Самарқанддек минг-минг йиллик тарихга эга бўлган, аждодларимизнинг шон-шуҳрати билан шукуҳи етти иқлимга таралган вилоятда ҳам шундай воқеа юз берди. Вилоят ҳокими раҳбарлик курсисига ўтиргач, ўзини таниш-билишлик, қариндош-уруғчилик кўчасига урди. Асосий ҳал қилувчи, «ёғли» лавозимларга ўз яқинларини қўя бошлади. Юртимиз раҳбарининг таъкидлаб ўтишича, охирги вақтда вилоят миқёсидаги кадрлар сиёсати, йирик иқтисодий-ижтимоий масалалар давлат идораларида эмас, балки ҳоким иштирокидаги тўюбазмларда, бошқа норасмий учрашув ва йиғинларда ҳал қилинадиган бўлиб қолган эди. Кўпинча давлат маблағлари, ҳар хил ўғри ва қаллобларнинг жиноий йўл билан топилган маблағлари ҳисобига уюштирилган бу зиёфатларда вилоят ҳокимининг гумашталаригина эмас, балки масъул раҳбар ходимлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг раҳбарлари ҳам фаол иштирок этишган. Ўтган уч йил давомида 170 нафардан ортиқ ички ишлар ходимлари, шунингдек бир қатор солиқ, божхона ходимлари, прокуратура ва суд ходими жиноий жавобгарликка тортилганликлари эса вилоятда «балиқ бошидан сасиган» деган ибора ўз аксини топганини очиқ-ойдин кўрсатиб турибди.

Президентимиз бундан бир неча ой муқаддам халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида қаердаки раҳбарнинг оёғи ердан узилиб қолса, ўша ерда худди шу каби инқироз юз беришини айтиб ўтган эди. Юртимиз раҳбарининг бу ўгити, афсуски, баъзи бировлар учун сабоқ бўлмади. Пировардида мана шундай кўнгилсиз хотима билан якунланди.

* * *

НАВОИЙ. ...Орадан бир неча кун ўтгандан сўнг бўлиб ўтган халқ депутатлари Навоий вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида ҳам худди шу каби ножўя кўринишлар ҳақида айтиб ўтилди.

Республикамиз Президенти Ислом Каримов Навоий вилоятида кейинги пайтда қўлга киритилган айрим муваффақиятларни тилга олиш билан бирга бу ерда ҳам вилоят раҳбари лаганбардорлар, қариндош-уруғлар, таниш-билишлар таъсирига берилиб кетганини, уларни қатор юқори лавозимлар билан «сийлагани»ни бирма-бир таъкидлаб ўтди.

Албатта, вилоят ҳокими Ҳаёт Ғаффоров иш бошлаган биринчи йилларда тузуккина ғайратшижоат билан меҳнат қилди. Лекин кейин унинг фаолиятида салбий кўринишлар кўзга ташлана бошлади. Ҳаёт Ғаффоров ҳокимлик қилган йиллар давомида туман ва шаҳар ҳокимларининг 90 фоизи, бошқарув аппарати, иқтисод ва маданият соҳалари, жамоат ташкилотлари раҳбарларининг юз фоизи алмаштирилганини нима билан изоҳлаш мумкин? Вилоят ҳокимияти агросаноат масалалари билан шуғулланувчи гуруҳининг бошлиғи етти марта алмаштирилганлиги, товар маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва тадбиркорлар палатаси, вилоят транспорт ишлаб чиқариш бирлашмасининг бошлиғи, шунингдек, вилоят халқ таълими бошқармасининг раҳбари тўрт марта, вилоят нефть маҳсулотлари корхонасининг раҳбари эса уч марта алмаштирилганлигининг тагида ҳеч гап йўқмикан?

Албатта, вилоятдаги биринчи шахс қўл ураётган қонунбузарликларни кўриб, унинг ўринбосарлари ҳам қараб турмаганлар. Улар ҳам ўз ёнларига яқинларини, қариндош уруғлари, таниш-билишларини тўплаб олишиб, мойли лавозимларни «ҳадя» қилганлар.

Вилоят солиқ бошқармасининг бошлиқ ўринбосари К. Абдуолимов ўз мутахассислиги бўйича аттестациядан ўта олмаганига қарамасдан, у Зарафшон шаҳар солиқ идорасининг раҳбари қилиб тайинланган. Уч ойдан сўнг эса вилоятнинг бош шаҳри — Навоийнинг солиқ назорати бошлиғи лавозимига ўтган.

Вилоятда Б. Сон исмли кимса аслида вилоятдаги иккинчи шахсга айланиб қолган. У вилоят ҳокимлигининг ташкилий ва кадрлар гуруҳига раҳбар бўлган эди. Вилоят аппаратининг оддий ходими вилоят ҳокимининг ўринбосарларига, туман ва шаҳарлар ҳокимларига тўғридан тўғри кўрсатмалар бера бошлагани, уларнинг эса бу кўрсатмаларни сўзсиз бажаришларини билиб таажжубланасан, киши!?

Минг афсуслар бўлсинки, вилоятда кўпдан кўп қонунбузарлик ҳолларини назорат қиладиган одам топилмай қолган. Бу нарса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ўз ишларида бошбошдоқликка йўл қўяётганликлари, кўпдан кўп қонун бузилиш ҳолларига панжа орасидан қараганликлари натижасида юз берган. Иқтисодий соҳадаги суиистеъмолчилик, қонунбузарликлар ҳақида эса жуда кўплаб факт ва мисоллар келтириш мумкин.

...Иккала вилоятда ҳам вилоят ҳокимлари ўзгартирилди. Ҳа, сессиялардан бирида таъкидланишича, раҳбарлар келиб-кетади, эл-халқ қолади. Лекин ана шу раҳбар халқ кўнглидан ўзига жой топа оладими? Назаримизда ҳар бир раҳбар бу ҳақда доимо ўйлаши керак. Ўзига ўзи савол бериб кўриши керак.

Раҳбар лавозими курсига ўтиргач, энг аввало ўзини эмас, ўзгаларнинг, яъни ўз қўл остидаги одамларнинг ғам-ташвишини қилиши, бутун иш фаолиятининг асосий қисмида мана шу ташвиш билан яшаши керак. Давлатчилик, эл-улусни бошқаришда адолат, Ватан, халқ манфаатини ҳар нарсадан устун қўймоғи даркор. Шундагина у қадр-қиммат топади, шундагина унинг ортидан яхши из қолади.

Бизга тарих, тақдир йигирма биринчи аср бўсағасида буюк неъмат — истиқлолни ҳадя қилди. Жамиятимиз ўзгарди, одамларимизнинг ўй-фикри, мафкураси тубдан янгиланиб боряпти. Янги аср томон халқимиз ўзининг ишончли сарбони етакчилигида дадил қадамлар билан интилмоқда. Янги, учинчи минг йиллик халқимизнинг, одамларимизнинг ташқи кўринишинигина эмас, балки ички дунёси, руҳияти, маънавиятининг ҳам пок, беғубор бўлишини тақозо қилади.

Юртимиз раҳбари изчиллик билан олға сураётган шиорлардан бири «ҳамма нарса инсон фаровонлиги учун»дир. Шундай экан ҳар бир раҳбар ўзи учун ўз халқининг бахтидан, фаровонлигидан юқори мақсад бўлмаслиги лозимлигини бир сония эса-да унутмаслиги керак. Ана шундагина юқорида тилга олинган ёт кўринишлар таг-томири билан тугатилади.

...Иккала вилоятдаги халқ депутатлари Кенгашларининг навбатдан ташқари сессиялари ҳақида фикр юритар эканмиз, мана шундай ўй-ташвишларни юракдан ўтказдик.

ЮРТБОШИ ЎГИТЛАРИ

Бугунги кунда Ўзбекистон келажагини яратаётган серғайрат ёшларимизни бошимизга кўтаришимиз лозим. Ватан учун жонини жабборга бериб ишлайдиган фидойи кишиларсиз Ўзбекистон келажагини тасаввур этиб бўлмайди.

* * *

Раҳбар одам — юртнинг отаси, катта-кичикка, бой-камбағалга бирдай муносабатда бўлиши лозим.

* * *

Ҳақиқий раҳбар дегани одамларнинг бардошини синаш билан эмас, балки уларга муносиб шарт-шароит яратиб бериш, оғирини енгил қилиш билан танилади.

* * *

Заиф, ўз соясидан қўрқадиган, лекин ўз манфаатини эсидан чиқармаётган шахслар — ўйинчилар билсинки, уларнинг замонидаври ўтди.

* * *

Ҳар бир инсон ва биринчи навбатда мансабдорлар ўз жойида ҳалол, сидқидилдан меҳнат қилса ва ўз бурчини виждонан бажарса... Унда олам сўзсиз гулистон бўларди.

Internet дунё: энг сўнгги янгиликлар

● Лондонда ҳар йили ўтказиладиган «Ўзбекистонда бизнес қилинг» мавзуидаги халқаро конференция ўз ишини тугатди. Анжуманда Ўзбекистон Республикаси Бош вазири ўринбосари, Макроиқтисодиёт ва статистика вазири Бахтиёр Ҳамидов бошчилигидаги Ўзбекистон делегацияси қатнашди.

● Украина Президенти Леонид Кучма БМТ ва бошқа халқаро ташкилотларга Карпатбўйидаги кучли сув тошқинлари муносабати билан республикага ёрдам кўрсатишни сўраб мурожаат қилди. Бу ерда тўққиз киши ҳалок бўлди. Ана шу даъватга Венгрия биринчилар қаторида амалий жавоб қайтарди. У Украинага 250 минг доллар ўтказди.

● Ироқ Хавфсизлик Кенгаши 1990 йили Бағдодга қарши қаратилган жазо чораларини бекор қилмагунга қадар БМТнинг махсус комиссияси билан ҳамкорлик қилишни қайтадан бошламайди, деб баёнот берди Ироқ Бош вазирининг ўринбосари Тариқ Азиз.

● Кубага 1998 йилда ташриф буюрган 1,5 миллион сайёҳлар мамлакат хазинасини 1,8 миллиард доллар

● Нью-Йоркнинг осмонўпар бинолари.

ҳажмидаги фойда билан таъминладилар.

● Сочида даволанаётган Россия Президенти Борис Ельцин Москвага қайтиб келди. Президент 30 октябрдан бери врачларнинг тавсиясига кўра таътилда эди. Эндиликда Борис Ельцинни кўпгина юмушлар кутмоқда: 12 ноябрда у Япония Бош вазири Кэйдзо Обути билан музокаралар ўтказади, кейин 16 ноябрь куни Москвага ташриф буюрадиган Германиянинг янги канцлери Герхард Шрёдер билан музокаралар бўлади. 23 ноябрда эса ХХР Раиси Цзян Цзэмин билан учрашуви режалаштирилган. Шунингдек, ноябрь ойида Россия Президентининг яна бир қанча учрашувлари режалаштирилди.

● Кувайт нефть вазири шайх Сауд Носир ас-Сабоҳ АҚШ билан расмий музокаралар бошлади. У Америка нефть компаниялари раҳбарлари билан икки томонлама ҳамкорликни кенгайтириш масалалари бўйича учрашувлар олиб боради.

● Италияда жамоат транспорти иши тўхтаб қолди. Автобуслар, таксиларнинг ҳайдовчилари, метро машинистлари ва авиадиспетчерлар норозилик намойишини ўтказишга қарор қилдилар.

● Туркия Республикаси аҳолиси сони 62 миллион 870 минг кишидан ошди. Давлат статистика институти ана шу маълумотларни тарқатди. Аҳолини рўйхатга олиш маълумотларига кўра, Истанбулда истиқомат қилувчи аҳоли сони 9 миллион 198 минг 800 кишини, Анқарада 3 миллион 693 минг 200 кишини, Измирда эса 3 миллион 114 минг 800 кишини ташкил этган.

● Чеченистонда, республиканинг биринчи президенти Жоҳар Дудаев ҳалок бўлган жойда ўрнатилажак ҳайкалга дастлабки тош қўйилди. Истанбулдан Дудаевнинг беваси Алла Дудаева ўғли билан бу ерга атайлаб келди. Бу ерда мотам митинги бўлди. Унда Чеченистон Президенти Аслан Масхадов қатнашди.

● Испанияда 16 ёшгача бўлган ўсмирлар орасида ўтказилган жаҳон чемпионатида иштирок этган ўзбекистонлик шахматчи Иброҳим Ҳамроқулов жаҳон чемпиони бўлди. Жаҳон чемпионатида 90 мамлакатдан 1000 нафарга яқин энг кучли шахматчи иштирок этди. Россиялик Сергей Григорянц каби жаҳон чемпионларига қарши дона сурган Иброҳим Ҳамроқуловнинг ўйинларига бир неча бор жаҳон чемпионлари Нана Александрия ва Нона Гаприндашвилилар ҳам қойил қолишди.

Тошкент вилояти Бўка туманидаги «Бахмал» жамоа хўжалиги далаларида бу йил пахтадан мўл-ҳосил етиштирилди. Айни пайтда жамоа хўжалиги аъзолари ва ҳашарчилар етиштирилган ҳосилни нес-нобуд қилмай териб олиш учун жонбозлик кўрсатмоқдалар.

СУРАТДА: хўжаликнинг илғор теримчилари Сайёра Пардаева ва Мақсуда Нурмаматова.

Ҳусанбой АВВАЛОВ олган сурат.

ЎРТА БИЗНЕС РИВОЖЛАНАДИ

Ўзбекистон Республикаси Миллий Матбуот марказида Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги раҳбарияти билан журналистларнинг очиқ мулоқоти бўлиб ўтди.

Маълумки, Ўзбекистон Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги 1992 йили Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонига мувофиқ ягона ташқи иқтисодий сиёсат олиб бориш ва тараққиёт стратегиясини шакллантириш, ҳам ички, ҳам ташқи бозорларда умумдавлат манфаатларини таъминлаш, иқтисодий, савдо, илмий-техник, маданий ҳамкорлик ва бошқа ташқи иқтисодий алоқаларнинг самарадорлигини ошириш мақсадида ташкил этилган.

Шу давр мобайнида бу вазирлик Ўзбекистоннинг хорижий мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқаларининг изчил ривожлантиришга қаратилган тадбирларини амалга оширди ва оширмоқда. Давлатлараро ва ҳукуматлараро муҳим иқтисодий келишувлар, шартномалар лойиҳаларини тайёрлади ва уларнинг бажарилишини назорат қилмоқда.

Вазирлик кичик ва ўрта бизнес корхоналари, қўшма корхоналар, фермер хўжаликлари маҳсулотларини чет давлатларга чиқариб сотишга ёрдам бериш ишлари устида фаолиятни бошлаб юборди. Шу аснода эса, вазирлик, ўз тизимидаги ташкилотлар орқали Ўзбекистоннинг ички бозорига, кичик ускуналар, мини-заводлар ҳамда кичик, ўрта бизнес, фермер хўжаликлари учун керакли ускуналарни олиб келмоқда. Бу борада анча катта ишларга йўл қўйилди. Вазирлик ўз тизимидаги «Уззкспомарказ» орқали Туркия, Исроил, Болгария, Италия ва бошқа мамлакатларнинг янги минитехнология ва сармояларини Ўзбекистон ички бозорига тақдим қилмоқда. Бу ижобий ишлар кичик ва ўрта бизнесни мустаҳкамлаш, аҳоли фаровонлиги учун қўл келмоқда.

Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги корхоналарнинг экспорт имкониятларини кенгайтириш ва импортни рационализациялаш бўйича таклифлар ишлаб чиқмоқда ва уларни ҳукумат эътиборига ҳавола этмоқда. Сармоявий лойиҳалар, уларнинг техник-иқтисодий асослигини ва шартномаларни экспертиза қилмоқда. Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий алоқаларини ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиб, хўжалик себъектларининг ташқи иқтисодий фаолиятини бошқармоқда. Вазирлик бугунга келиб 120 та давлат билан ҳамкорлик қилмоқда.

Журналистлар билан бўлган очиқ мулоқотда ва уларнинг саволларига Ўзбекистон Ташқи иқтисодий алоқалар вазири Элёр Ғаниев, вазир ўринбосарлари Маҳмуджон Асқаров ва Шаҳло Абдуллаевалар жавоб бердилар.

Ҳикматуллоҳ ҚОДИРОВ,
«Адолат» мухбири.

Акс-садо

ЗАМОНАВИЙ АНЪАНАЛАР — ТУРМУШИМИЗ БЕЗАГИ

Баъзан анъана, расм-русум, урф-одат, шакл-шамойил, тантана ва тадбир, қадрият, меърос, маърака ва маросим, хотира каби ва бошқа маънавий бойлигимиз ҳисобланмиш тушунчаларни қориштириб юборамиз, бироз бўлса-да, чалкашликларга йўл қўямиз. Аслида, бир сўз билан айтганда, бу — инсон онгишуурини тўлдириб турувчи маънавий-аҳлоқий ғоялар мажмуидир. У фалсафий-руҳий жиҳатдан қараганда, инсон ривожи, камолини маънавий таъминлаб борувчи, НАМУНАВИЙ АНЪАНАЛАР бўлиб, ҳозирги демократик жамиятимиз тараққиётининг бош омили бўлиб ҳисобланади.

Намунавий анъаналар борасидаги Президентимиз Ислом Каримов Фармони айнан халқ ичида ўзбекона расм-русум, урф-одат, шаклшамойил, қадрият-мерос, умуман ўзлигимизни жаҳон андозалари даражасига кўтаришга қаратилди.

Фармонни яна бир бор синчиклаб ўрганар эканман, хусусан анъаналар борасида Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот қўмитаси нашриётлари, ОАВ бир мунча ишларни амалга ошираётганининг гувоҳи бўлдим. Аниқ мисолга ўтадиган бўлсак, «Ёзувчи» нашриётида «Ўзбекнома» рукни остида нашр қилинадиган рисолаларнинг бош йўналиши ўзбек миллий анъаналари, ўзлиги, жаҳоний фазилатлари, миллий мезони ва бошқа ўзига хос хислат-тамойилларига таъриф берилади. Дарҳақиқат, намунавий анъаналарни кенг тарғиб қилиш, миллий қадриятларимизни эъзозлаш халқимизнинг қалби тўридан вулқондай отиладиган акс-садо эмасми?

Ким ҳам ўзбек дўпписига ҳавас билан эътибор бермаган? Унинг таъриф-тавсифига тараф борми ўзи? Бешик-чи? Она алласини эшитиб катта бўлмаган ўзбек боласи борми? Тилчи? Тилга эътибор — дилга, элга эътиборку!? Нонимиз, Салому алигимиз, Тўнимиз, Камзулу — Рўмолимизчи? Чанқовузни биласизми? Яна ўнлаб ўзбек миллий анъанасига оид қадриятларни келтириш мумкин.

Нашриётда чоп этилган Султонмурод Олимнинг «Бешик» рисоласида қайд қилинади:

«Бешик» бадиаси — «Ўзбекнома»нинг илк китоби. Унинг тарихи, тузилиши, уни ясаш билан боғлиқ муаммолар, унинг ҳаётимиздаги ўрни, афзалликлари, миллий санъатимиздаги инъикоси, ўтган даврлар сиёсати у «бечора»га қилган зуғумлар, унинг бугунги турмушимиз ва маънавиятимиз учун аҳамияти ҳақида содда ва равон тил билан ҳикоя қилинади. Амин бўласизки, бешик — халқ тимсоли, Ватан рамзи экан».

Замонавий анъаналарнинг ўқ-томири, бош йўналиши — тўй. Фармонда «Кейинги вақтларда тўй-ҳашамлар, оилавий тантаналар, маърака ва маросимларни, марҳумлар хотираларига бағишланган тадбирларни ўтказишда... эл-юрт одатлари ва анъаналарини менсимаслик, ўзини кўз-кўз қилиш» ҳоллари содир бўлаётганлиги қайд қилинади. Мен шу ўринда намунавий тўй анъана, ўзбекона одатлар борасида фикр юритар эканман, тўй ҳақида баъзи мулоҳазаларни ўртага ташлайман. Чунончи:

— Фақат энг яқин қариндош-уруғ, оғайнилар ва маҳалла фаоллари таклиф қилинса, бор-йўғи 80-100 чоғли одам;

— Дастурхон ҳам ниҳоятда зукко ясатилса: чой-нон, ширинлик, мева-чева, биринчи овқат — ярим косадан ва иккинчиси ҳам — ошми, мантими... Ахир тўйга-тўйиб бор, ёмонлигинг қўйиб бор, деб бежиз айтишмаган;

— Маиший томони: артист олиб келиш шартми ёки «техникавий артист»ларни ишлатсак етарлику;

— Тўй дийдор кўришиш, кўнгил-дилдан мулоқот-гурунг ўтказиш — ахлоқ-тарбия даргоҳи. Боиси, дили яқин одамлар ҳамиша яхши фикр юритадилар ва эъзозлайдилар бир-бирларини. Жамият асоси, тараққиёти — яхши одамлар елкасида туради. Тўй — бу гўзал турмуш амали, безагидир. Қуръони Каримнинг Юнус сурасида, «Чиройли амал қилган зотлар учун гўзал оқибат ва зиёда неъматлар бордир», дейилади;

— Тўйда тўёна беришни чеклаб бўлмайди. Бироқ, инсоф сари барака, дейишган. Ошиб-тошиб ётса ҳам ярим ёки бир ойлик маош миқдорида, яқин қариндошлар, фақат қариндошлар баҳолу-қудрат тўёна қилишини қатъий меъёрий ҳолга келтириш керак;

— Сарпо кийгизишни ҳам ниҳоятда чеклашимиз керак. У оддий ҳамда одми бўлиши зарур. Ял-ял чопонлар тўйма-тўй «кўчиб» юрмаслиги лозим. Мен шахсан «бир чопон саргузашти»ни гувоҳи бўлганман. У бор-йўғи 17 мансабдор шахснинг эгнига ёпилиб, биринчи ва ўн еттинчисида яна биринчи шахс елкасида пайдо бўлган!?

— Хотинларнинг Қўқон араваси ғилдирагидай келадиган товоқларни ноёб пишириқларга тўлдириб олиб келишлари ва еймликларнинг ҳаддан ташқари исрофгарчилиги кимга керак? Ошқозон ўладику, тўй бир кунлик тантана бўлса-да, минг кунлик яхши гапи қолсин!

Иллат — бу тараққиётимиз заволи, тубанлаштирувчи маънавий восита. Фармонда, «тараққиётимизга тўсқинлик қилаётган иллатларга қарши жамоатчилик фикрини шакллантиришга алоҳида эътибор берсин», дейилади. Дарҳақиқат, ирим-сирим, ёлғон гапириш, алдаш, маъсулиятсизлик, пора олиш, ғоясизлик, иймонни сотиш, тубанлашиш, хулласи калом инсоний хислатларга хос бўлмаган одатлар, анъаналарга чек қўйиш, таг-томири билан йўқотиш, жамиятни соғломлаштириш даври келди. Бу эса ҳуқуқий демократик жамият талаби, ривожимиз истиқболидан келиб чиқади.

Шўро давридаги мутелик, саъй-ҳаракатимизда ишончсизлик, ўзибўларчилик, мустақил ғоядан тийилиш, топширилган ишларни ҳам номига, ўзибўларчилик руҳида бажариш... баъзи жойларда ҳамон давом этяпти, десам хато бўлмайди. Истиқлол — бу ғоялар, янгича яшаш тарзи, жамиятни олга бошлаш, истиқбол уфқларини очиш имкониятидир. Илгариги пайтда, очиғини айтсак, идорага келган ходим бир амаллаб иш кунини ўтказар — оқибатда белгиланган маошини олиб, тинч-сокин яшайверарди гўё...

Ҳозирчи? Шаклланаётган янги авлодда мустақиллик, ўзлигини англаган ҳолда берилган вазифани сидқидилдан бажариш — мулкдор бўлиши, бойиши учун ҳамма имкониятлар мавжуд. Фақат ишлаш, ҳалол ва покиза берилган вазифани бажариш, иймонли бўлиш даври келди. Булар ҳам намунавий, анъана, ибратли расм-русум-ку!

Янги демократик қадриятлар — намунавий анъаналар борасида баъзи фикр-мулоҳазалар билдирилди. Бундай ҳолатда жаоматчилик фикрини шакллантириш зарур, ҳамда уни яхши анъаналар эвазига тўлдириб бориш айни муддаодир.

Каримжон НОРМАТОВ,
профессор.

Адолат

ҲАМРОҲИМ БЎЛСИН ДЕСАНГИЗ...

1998 йилнинг 15 сентябридан буён республикамизнинг барча «Матбуот уюшмаси» жамиятларида ва алоқа бўлимларида «АДОЛАТ» ижтимоий-сиёсий газетасига 1999 йил учун обуна давом этмоқда.

Обуна баҳосини эътиборингизга ҳавола қиламиз:

Ташкилотлар учун: 12 ойга — 2220 сўм.
6 ойга — 1110 сўм.
3 ойга — 555 сўм.
1 ойга — 185 сўм.
Нашр кўрсаткичи: 101.

Якка тартибдаги обуначилар учун: 12 ойга — 2220 сўм.
6 ойга — 1110 сўм.
3 ойга — 555 сўм.
1 ойга — 185 сўм.
Нашр кўрсаткичи: 100.

ЭСЛАТМА:
Вилоятлардаги обуначиларга газета етказиб бериш учун кўрсатилган обуна нархи бир мунча ошиши мумкин.
«Адолат» ҳамиша ҳамроҳим ва суянчиғим бўлсин десангиз, унга обуна бўлинг!

Баҳс, мунозара, таклиф

УРФ-ОДАТ ҚУЛИГА АЙЛАНИБ ҚОЛМАЙЛИК

ёхуд ҳар бир нарсанинг чек-чегараси, меъёри бор

Президентимизнинг яқинда матбуотда тўй-ҳашамлар, оилавий тантаналар, маросимлар, маъракаларни, марҳумларнинг хотираларига бағишланган тадбирларни ихчам, замонавий ва исрофгарчиликка йўл қўймай ўтказиш ҳақидаги Фармони халқимиз ҳаётида катта воқеа бўлди. Ўз вақтида эълон қилинган бу Фармоннинг нақадар муҳимлигини юртимизда яшаётган ҳар бир фуқаро бутун борлиғи билан чуқур ҳис этиб, ундан келиб чиқадиган вазифаларни жон-дили билан амалиётга тадбиқ этишга киришди. Айни пайтда жойларда шу муносабат билан ўтказилаётган турли йиғилишлар, матбуот ва радио-телевидениедаги чиқишларда айтилаётган гаплар, билдирилаётган қимматли таклиф ва мулоҳазалар шундан далолат беради.

Яқинда таҳририятимизда ҳам худди шу Фармон муносабати билан келиб чиқадиган улуғвор вазифалар, уларни ҳаётга тадбиқ этиш хусусида баҳс-мунозара бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирининг биринчи ўринбосари Равшан Султонов, республика маҳалла хайрия жамғармаси раиси, Ўзбекистон Олий Мажлиси депутати Шуҳрат Жалилов, Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитаси бош мутахассиси Саёҳат Иброҳимова, Республика «Оила» илмий-амалий маркази директори Ойниса Мусурмонова, Республика ёшларининг «Камолот» жамғармаси бошқаруви раисининг ўринбосари Қаҳрамон Қуронбоев ҳамда мазкур баҳс-мунозарани уюштирган журналист Мурод Калонхонов иштирок этиб, ўзаро фикр алмашдилар.

Ш. ЖАЛИЛОВ.

Р. СУЛТОНОВ.

Қ. ҚУРОНБОЕВ.

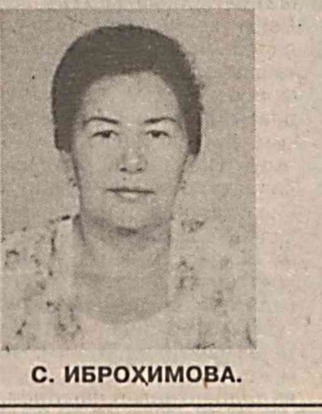

С. ИБРОҲИМОВА.

О. МУСУРМОНОВА.

М. КАЛОНХОНОВ.

Баҳс иштирокчилари Президентимиз Фармонининг айниқса, шу масъулиятли даврдаги аҳамияти, унинг истиқлол йўлидан шаҳдам қадамлар ташлаётган халқимизнинг турмуш фаровонлигининг юксалиши, Ватанимизнинг обод ва кўркам бўлиб, ҳар томонлама тараққий этишидаги ролини уқтириб ўтишди. Шунингдек, тўй-маросимларимизни ўтказишдаги номақбул томонларни танқид этиб, уларни бартараф этиш керак, деган хулосага келдилар. Шу муносабат билан олдинда турган вазифалар хусусида ўзаро фикр алмашдилар.

Қуйида ана шу баҳс-мунозаранинг қисқача баёни билан танишасиз:

Мурод КАЛОНХОНОВ:

— Ҳар бир халқнинг ўзига хос турмуш тарзи, урф-одатлари бор. Уларда ўша халқнинг ахлоқий-маданий, маънавий даражаси ўз ифодасини топади. Бу жиҳатдан олганда халқимизнинг ўксинадиган жойи йўқ. Аксинча, фахрланадиган томонлари кўп. Сабаби, ўзбеклар — қўли очиқ, серҳиммат, орзу-ҳавасли халқ. Топса тўй қилсам, эл-юртга ош берсам, дейди. Буни ҳеч шубҳасиз энг олийжаноб, умуминсоний фазилатлар қаторига қўйиш мумкин.

Бироқ, минг афсуски, кейинги 40-50 йил мобайнида бу олийжаноб фазилатимизда айрим охиратини ўйламайдиган ҳаромхўр амалдорлару бойваччаларнинг «ташаббус»лари билан ювса кетар доғлар пайдо бўлди. Лекин кундан кунга катталашиб бораётган бу доғни ювишга ҳеч ким эътибор бермади. Аниқроғи, бу иш ҳеч кимнинг қўлидан келмади. Хайриятки бахтимизга Президентимиз бор экан. Ўз вақтида махсус Фармон чиқариб, тўй-маъракалар ўтказишимиздаги бу доғни тобора катталашиб боришини тўхтатишгагина эмас, уни бутунлай ювиб, асли покиза ҳолига қайтаришга ҳам кенг йўл очиб бердилар. Энди эса мана шу очилган тўппа-тўғри ойдин йўлдан юриб, тўй-маъракаларимизни чинакамига ўзбекона ҳолига қайтаришимиз керак. Негаки, агар аҳвол шу тарзда давом этаверадиган, номчиқарарга дабдабали тўй қилиш ва мотам маросимлари ўтказиш пойгаси авж олаверадиган бўлса вақт ўтиши билан ҳаммамиз ҳам унга кўникиб қоламиз. Аслида, ҳозирданоқ кўпчилигимиз кўникиб ҳам бўлдик.

Тўйларимизни қўя турайлик, ҳатто мотам маросимларимиз дунёдаги энг ривожланган, бой халқларнинг ҳам ақли бовар қилмайдиган даражада серхарж ва дабдабали тус олди. Бундай маросимларни ўзгалар ҳисобига ўтказаётган муттаҳамларга-ку жин урмайди. Лекин ўз ҳалол топган маблағи эвазига ўтказаётганларга қийин бўлмоқда. Бунақа ҳашамдор маросимларнинг биттасидаёқ уларнинг «бели» чиқиб, уйларининг қаёқдалигини тополмай қоладиган даражага тушиб қолмоқдалар. Табиийки, бундай оилаларнинг турмуш даражалари тўйдан кейин пасайиб, иқтисодий жиҳатдан ночор аҳволга тушиб қолмоқдалар. Оқибатда, илм-ҳунар ўрганиш, маънавиятни юксалтириш у ёқда турсин, бундоқ одамга ўхшаб нормал ҳаёт кечириш, соғлом авлод юзага келтириш ҳам амримаҳол бўлиб қолади. Хўш, шундай бўлмаслиги учун Президентимиз Фармонларидан келиб чиқиб нима қилмоқ керак? Бу мазкур соҳада ҳаммадан кўра кўп ва хўб иш қилиши лозим бўлган республика «Маҳалла» хайрия жамғармаси, қолаверса, маҳаллаларнинг кўпсонли оқсоқолларию, уларнинг бошқа фаолларига боғлиқ. Бас шундай экан, Президент Фармонини маҳаллаларнинг раҳбарларию фаоллари қандай кутиб олишди?

Шуҳрат ЖАЛИЛОВ:

— Йўлбошчимизнинг Фармонларини республикамиздаги мавжуд 121 мингга яқин маҳалланинг 32 мингдан зиёд халқ сайлаб қўйган фаоллари ҳам зўр қониқиш билан кутиб олдилар. Фармонда жуда тўғри таъкидлаб ўтилганидек, кейинги пайтларда тўй-ҳашамлар, оилавий тантаналарни ўтказишда шуҳратпарастлик, дабдабабозлик, исрофгарчиликка йўл қўяётган, эл-юрт одатлари ва анъаналарини менсимай, ўзини кўз-кўз қилиш, атрофда яшаётган одамларнинг ҳол-аҳволини инобатга олмай эскидан қолган асоратларга ёпишиб олган, лавозимини суиистеъмол қилаётган раҳбарлар, манманликка берилиб кетган ҳавойи мансабдорлар, пулдорлар соғлом турмуш тарзимизга доғ тушираётган эдилар. Улар ўзларининг номақбул ҳаракатлари билан маҳаллалардаги яхши муҳитнинг бузилишига сабаб бўлмоқдалар, оддий меҳнаткаш одамларнинг нафсониятларига тегмоқдалар. Энг даҳшатлиси аҳолининг давлат ҳокимиятига бўлган ишончига путур етказмоқдалар.

Шунинг учун ҳам биз маҳаллаларнинг сайлаб қўйилган фаоллари мазкур Фармонни ўз вақтида чиққан деб ҳисобладик ва унга ўзимизнинг ижобий муносабатимизни билдириб, республикамиздаги маҳалла оқсоқолларидан бир гуруҳининг «Тўй-ҳашамларга, оилавий тантаналарга, маърака ва маросимларга биз ҳам масъулмиз» деб номланган мурожаатини маъқуллаб, уни тарқатдик. Шунингдек, Ўзбекистон «Маҳалла» жамғармасининг жамоат ва давлат ташкилотлари билан ҳамкорликда Фармонни бажариш бўйича амалга ошириладиган ишлар дастурини ишлаб чиқдик. Унга аввало Фармоннинг асл мазмуни ва моҳиятини аҳолига тушунтириш, уни чуқур ўрганиш ва бажаришга бағишланган ўқув курслари, семинарлар, мулоқотлар ва илмий анжуманлар ўтказиш, тўй ва бошқа маросимларни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича республика, Қорақалпоғистон ва Тошкент шаҳри ишчи гуруҳларини тузиш, анъанавий маросимларни ўтказишга бағишланган тадбирларни намунали ўтказишга оид услубий қўлланмалар ишлаб чиқиш ва ҳаётга тадбиқ этиш, тўй-ҳашамлар ва турли маросимларни ўтказиш республика, Қорақалпоғистон ва Тошкент марказларини тузиш, оммавий ахборот воситаларида Фармонда кўтарилган масалалар моҳиятини, намунавий анъаналарни кенг тарғиб этишда фаол қатнашиш ва бошқа зарур юмушларни бажариш кўзда тутилган.

Шунингдек, дастурда жойлардаги жамоатчилик кенгашлари билан ҳамкорликда «Тежамкор оила», «Тартибли маросим», «Ибратли тўй» мавзуларида суҳбатлар уюштириш, шу хусусда туман, вилоят, республика кўрик-танловларини ўтказиш, замонамиз талабларига, халқимиз хоҳишларига мос келадиган янги намунали анъаналарни жорий қилиш, вилоятлардаги ўзига хос тўйлар ва дафн маросимлари билан боғлиқ миллий удумларни ўрганиш ва тиклаш мақсадида социологик тадқиқотлар ўтказиш, шарқона урф-одатлар, анъаналар ва удумларнинг пайдо бўлиши, шаклланиши ва ривожланишини акс эттирувчи илмий-оммавий тўпламлар яратиш каби бошқа тадбирларни бажаришнинг ҳам аниқ муддат ва масъулларини белгилаб қўйдик.

Мурод КАЛОНХОНОВ:

— Шу ишларни Президентимиз Фармонларини кутиб ўтирмай илгари ҳам қилиш мумкин эди-ку?!

Шуҳрат ЖАЛИЛОВ:

— Сиз ҳақсиз. Лекин бу иш билан бутунлай шуғулланилмаган десак ҳам инсофдан эмас. Масалан, Навоий туманидаги Навоий (оқсоқоли — Ҳ. Жабборов), Қўқондаги Нонвойлик гузари (оқсоқоли — С. Ҳамдамов), Жиззах шаҳридаги Олмазор (оқсоқоли — Ғ. Обидов), Термиздаги Паттакесар (оқсоқоли — К. Сотболдиев), Тошкентдаги Гулистон ва Беруний (оқсоқоллари — С. Оқмирзаев, С. Сайидкаримов) каби маҳаллаларда тўй ва бошқа маросимларни ўтказишда нисбатан анча дуруст тартиб ўрнатилганди. Бунинг сабаби уларнинг оқсоқоллари аҳолига ўз таъсирини ўтказа оладиган, обрў-эътиборли одамлар эди.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Демак, қайси маҳалла оқсоқоли билимдон, обрў-эътиборли бўлса ўша жойда иш ҳам кўнгилдагидек бўлар экан-да. Бундан оқсоқоллар таркибини сифат жиҳатидан қайта кўриб чиқиш керак, деган хулоса келиб чиқмайдими?

Шуҳрат ЖАЛИЛОВ:

— Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Олий Мажлиси Кенгашининг «Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларида сайлов ўтказишни ташкил этиш тўғрисида»ги қарорида «Фуқаролар йиғинларига, туман ва шаҳар ҳокимларига йиғинлар раислари ва уларнинг маслаҳатчилари вазифасига ташкилотчилик қобилиятларига ва катта обрў-эътиборга етарли билим даражасига эга бўлган, янги демократик қадриятларни тез ўзлаштира олувчи, фуқаролар ташаббусларини қўллаб-қувватлашга ва уларни амалга оширишни таъминлашга қодир одамларни танлаш тавсия этилсин», дейилганди.

Айни пайтда биз ана шу қарорга мувофиқ ноябрь-декабрь ойларида бўлиб ўтадиган фуқаролар йиғинларининг раислари (оқсоқоллари) ҳамда уларнинг маслаҳатчилари сайловини пухта ўтказиш, шунингдек, давлат ҳокимияти органларининг айрим ваколатларини ўзини-ўзи бошқариш органларига аста-секин ўтказа бориш тўғрисидаги концепциядан келиб чиқиб, фаоллар, манфаатдор, мансабдор шахслар ва мутахассисларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларининг ҳуқуқларини кенгайтириш масалаларига доир таклифларини ўрганиб, уларни умумлаштириш юзасидан муҳим тадбирларни амалга оширмоқдамиз.

Менинг янги сайланадиган оқсоқоллар ва уларнинг маслаҳатчилари ўзларига берилган ҳуқуқлардан келиб чиқиб, Президент Фармонини бажаришга жасорат ва дадиллик билан киришишларига эришамиз, дейишимга тўла асослар бор. Негаки бундан буён маҳаллаларда тўй ва бошқа маросимларни ўтказиш бўйича Маслаҳат кенгашлари маромида ишлаб туради.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА:

— Тўғри, биз ҳам ана шу кенгашлардан кўп иш кутяпмиз. Шунинг учун ҳам тўй, оилавий тантаналар ва маросимларни тартибга солиш ва такомиллаштириш бўйича белгиланган тавсияномамизда Қорақалпоғистон, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳамда бошқа шаҳар ва туман хотин-қизлар қўмиталари ҳузурида махсус гуруҳлар ташкил этишни кўзда тутганмиз.

Президентимиз Фармонларини бажаришга оид махсус тавсиялар, шунингдек «Оилавий тантаналар, маърака ва маросимларни ўтказиш бўйича белгиланган чора-тадбирлар» қўмитамизнинг IX раёсати йиғилиши қарорида тасдиқланган. Мен белгиланган бу чора-тадбирлару тавсиялар баёни билан сизларни таништириб ўтиришга ҳожат йўқ, деб ўйлайман. Лекин раёсатимиз қарорида Президент Фармонини аҳоли ўртасида кенг тарғиб қилиш, уни ҳар бир оилага кириб боришини таъминлаш, маҳаллаларда, қишлоқ ва овулларда «Тўй, оилавий тантаналар, маърака маросимларини ўтказиш, бўйича Маслаҳат кенгаши» тузиш, унинг таркибига нуфузли, обрў-эътиборли маҳалла фаоллари, ташаббускор-ташкилотчи кишиларни жалб этиш, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар хотин-қизлар қўмиталарига белгиланган чора тадбирларимиз ва тавсияларимизни амалиётда қўллаш, шу асосда маҳаллий шароитдан келиб чиқиб, ўз тавсиялари ва чора-тадбирларини ишлаб чиқиб, уларнинг бажарилиши юзасидан йилнинг ҳар чорагида республика хотин-қизлар қўмитасига ахборот бериб бориш вазифаси юклатилганлигини айтиб ўтиш жоиз деб ўйлайман.

Ойниса МУСУРМОНОВА:

— *Республика «Оила» илмий-амалий маркази ҳам мазкур Фармондан келиб чиқадиган вазифаларни бажариш юзасидан кенг миқёсдаги ўз тадбирларини ишлаб чиқиб, уни жорий қилишга киришди. Бугунги кунда ўзбекона урф-одатлар, анъана ва удумларнинг пайдо бўлиши, шаклланиши ва ривожланишини акс эттирувчи илмий-оммавий рисолалар, мақолалар, илмий-методик тўпламлар яратиш, уларни ҳар бир оилага кириб боришини таъминлаш бизнинг асосий вазифамиздир.*

Эътироф этиш керак, мустақиллигимиз шарофати билан миллий расм-русум, урф-одатлару, удумларимиз учун кенг йўл очилди. Бироқ бу бир ёки бир неча кишининг ўйлаб топган ёки қилган қилиғини удум сифатида оммалаштираверишимиз керак дегани эмас. Масалан, никоҳ тўйи муносабати билан боғлиқ совчи кутар, уй кўрар, қиз кўрди, ҳадя этиш, оқ ўраш, унаштириш, фотиҳа тўйи, кичик маслаҳат, катта маслаҳат, тўй қабул қилиш, уй безаш, кийим тахлар, келиннинг ҳайити, қиз базми, никоҳдан ўтиш базми, сабзи тўғрар, сарупо бичар, эркаклар учун наҳор оши, аёллар учун базм, кечки никоҳ базми, юз очди, сарпо очди, сарпо ёзди, сарсон сарпо, келин чақириқ, келин йўқловчилари каби маросимларни олайлик. Улар негизида қанчадан-қанча ортиқча сарф-харажатлар ётишини бир тасаввур қилайлик. Бироқ уларнинг ҳаммаси урф тариқасида ўтказилади. Бундоқ чуқурроқ ўйлаб қарасак шу шартми? Уни бизга ким мажбур қиляпти?

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Сиз биргина никоҳ тўйи билан боғлиқ маросимларни санаб ўтдингиз. Қиз чиқарган ота-она бундан кейин агар набирали бўлса (ҳаммамизни шунга етказсин) набира муборак, чиллагурзон, ақиқа, бешик тўйи, суннат тўйи, туғилган кун, мучал тўйи, аскар тўйи каби яна бир қанча маросимларни ўтказиши керак. Аммо булар бир қиз учун ўтказиладиган тўйлар. Ўзбек халқининг болажонлигини, ҳар бир кишида 5-6, ҳатто ўнлаб фарзанди борлигини ҳисобга олсак улар юзлаб тўй қилади десак унчалик лоф бўлмас.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА: — Бундан ташқари ўша ота-она умри мобайнида эллик ёш, кумуш тўй, олтин тўй, агар қурса уй тўйи, пайғамбар оши, нафақага чиқиш тўйи ва бошқаларни ҳам ўтказади.

Ойниса МУСУРМОНОВА:

— Тўй-ку, ҳар ҳолда олдиндан тайёргарлик кўриб ўтказилади. *Бироқ мотам маросимлари-чи?* Уларни кўпинча кутилмаган пайтда ўтказишга тўғри келади. Шундай экан, тайёргарлик кўришнинг имконияти бўлмайди. Аммо уни ўтказиш гўё мажбурий тус олган. Бундай маросимлар қаторига дафн маросими, уч кунлик фотиҳахонлик, 40 кунгача пайшанбалик, якшанбалик, кир ювди, етти, йигирма, қирқ, йил оши, гул, бойчечак, қовоқоши, узум, қовун, лайлак келди, қор ёғди, худойи, ифторлик, икки бор ҳайит маросими ва бошқаларни киритиш мумкин.

Ушбу маросимларни ўтказиш учун кетадиган харажатлар эвазига қабристонларни обод қилиш, йўл қуриш, бошига мусибат тушган оилаларга ёрдам бериш халқимизга хос бўлган савоб ишдир.

Баъзан ўйлаб қоласан киши. Нима, ўзбек халқи фақат тўй-маърака ўтказиш учун яшайдими? Шунча маросимларга маблағ ишлаб топишнинг ўзи бўладими? Бунинг устига баъзи текинтопар бойваччалару таъмагир раҳбарлар номчиқарарга минглаб одамларга ошу зиёфатлар бериб, бошқаларга антиқа ибрат кўрсатаётганлари ёшлар тарбиясига ҳам салбий таъсир этмоқда. Уларнинг бу қилмишларини миллий урф-одат деб бўлмайди.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Умуман, номчиқарарга қилинаётган бунақа ҳашамдор тўйлар, улардаги ичкиликбозлик, пул сочишлар ҳеч қачон халқ одати бўлган эмас. Кап катта-кап катта одамларнинг ёш-яланглар кўз олдида ароқ ичиб, маст бўлишлари, хотин-қизларга, кўпинча раққосаларга пул қистириб ёки сочиб, эвазига беҳаё қилиқлар қилишлари қайси ўзбекчиликка тўғри келади? Ота-оналар, ака-опаларнинг бу ҳатти-ҳаракатлари ёшларга қандай таъсир этади? Аҳлоқ нормасига зид, бу ярамас одатларга чек қўйиш керак эмасми?

Ойниса МУСУРМОНОВА: — Никоҳ ва суннат тўйлари билан боғлиқ ортиқча маросимларнинг барчасини қатъий таъқиқлаб қўйиш, бир кунлик муддатда ўтадиган қилиш керак. Ош беришнинг меъёр ва миқдорини ҳам белгилаб қўйиш зарур.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Бу тартибни бузиб, дабдабали маросимлар ўтказганларга эса аёвсиз чоралар кўриш даркор. Эшитишимча, Покистонда 200 кишидан кўп киши қатнашган тўй маросими эгасига ҳар бир ортиқча киши ҳисобига 1000 рупиядан жарима солинар экан. Умуман, ҳали хўроз қичқирмай туриб қази, картали паловни думбаси билан еяверишинсон организми учун зарар келтирмайдими?

Равшан СУЛТОНОВ: — Тўғри, палов-ўзбек халқининг энг севимли таоми. У байрамларда, тўй маъракаларда, энг азиз меҳмонларни кутганда тайёрланади. Шу жиҳатдан олганда бу таомни ўзбек меҳмондорчилигининг рамзи ҳам дейиш мумкин. Лекин у ҳазм бўлиши қийин таом. Шунинг учун ҳам уни одатда оғир меҳнат қилишдан олдин ёки кейин истеъмол қилишади. Шунда ҳам ошқозон-ичак тизими, жигар, ўт йўллари соғлом кишиларгагина уни ейишга рухсат этилади.

Энди наҳорги ошлар масаласига келсак, бу пайтда ошқозонда ҳазм қилиш ширалари етарли миқдорда ишлаб чиқарилмайди. Негаки ҳазм жараёни асаб системаси билан узвий боғлиқ бўлади. Наҳорги уйқунинг бузилиши, устига устак бақувват палов ейилиши ҳазм аъзолари орқали асаб толаларининг ҳам зўриқишига олиб келади. Бундай ҳолатларда биринчи навбатда ҳазм аъзолари касалликка чалинади.

Бизда эса ҳар тонгда камида биттадан (баъзан икки, учта) ошга боришга тўғри келади. Бунинг учун эса лаоқал соат тўртда туриш керак. Бу чоғда фақат бир киши эмас, оиланинг бошқа аъзолари — аёллару ёш болалар ҳам уйғониб кетиб, уларнинг ҳам уйқу муддати қисқаради. Натижада иш қобилияти пасаяди, кайфияти бузилади, хотира сусаяди, атрофдаги одамлар билан муомаласи ёмонлашади. Шугина эмас, уйқу соатининг қисқариши эвазига киши организмида касаллик аломатлари пайдо бўлади.

Илмий-техника тараққий этган ҳозирги давримизда истеъмол вақти, тайёрлаш технологиясига бефарқ қараш саломатликка қарши суиқасддир. Бас шундай экан, наҳорда ош бериш тиббиёт нуқтаи назаридан мақсадга мувофиқ эмас. Уни туш пайтига кўчириш керак.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА: — Агар эркаклар учун наҳорги ош бериш шунчалик зарарли бўлса, унда аёлларнинг чорлар каби маросимларидаги таомхўрлигига нима дейсиз? Дастурхонга ҳўл ва қуруқ мевалару ширинлик, пишириқлардан ташқари камида 8-10 хил иссиқ овқат тортилади.

Равшан СУЛТОНОВ: — Аввало инсон организми шунча овқатни ҳазм қилишга қодир эмас. У — исрофгарчилик. Шугина бўлса ҳам майли эди. Бунақа ҳар хил таомларни уст-ма-уст ейиш саломатликка жиддий путур етказади, киши умрини қисқартиради. Агар айрим пишириқларнинг (қовурилган чучвара, варақа сомса ва ҳоказо) тўйма-тўй юравериб эскириб қолишини, тоғораларда қайтарилган бунақа овқатларни бола-чақаларнинг ейишини ҳисобга олсак бу хавф янада кучаяди.

Бизнинг юртимизда тўй мавсуми бўладиган ёз ойларида ҳарорат юқори бўлади ва айниқса торту пишириқлар каби таомлар тез айнийди. Демак, эркакларнинг наҳорги ошхўрликларидан ҳам аёлларнинг зиёфатлардаги таомхўрликлари кўпроқ умр заволи бўлади. Шу ўринда одам боласи овқат ейиш учун яшамайди, яшаш учун овқатланади, деган оддий, лекин пурмаъно гапни бир эслаб қўйиш фойдадан холи бўлмайди.

Менимча, тўйлардаги ортиқча таом қўйишу, кўп таом ейиш, «мусобақаси»га, қилинаётган исрофгарчиликка вақтида барҳам бермоқ жоиз. Акс ҳолда халқимиз саломатлиги хавф остида қолади. Ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида эса бундан Худонинг ўзи асрасин. Негаки касал бўлиш нафақат жисмоний азоб, балки иқтисодий зарар ҳамдир.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Ажаб дунё экан. Бир жойда тўй-томоша баҳонасида қўйилган ноз-неъматлару таомларни кўтаролмай столлар синай дейди. Бошқа жойда бева-бечораю етим-есирлар қора қозонини сувга ташлаб қўяди. Наҳотки тўй-маросимларимиздаги шу исрофгарчилик ҳисобидан ночор оилаларнинг турмуш даражасини сал бўлсада кўтаришнинг иложи йўқ? Шундай қилмасак адолатсизликка йўл қўйган бўламиз.

Шуҳрат ЖАЛИЛОВ: — Иложи бор! Бунинг учун биринчи навбатда маҳалла фаолларию диндорларимиз аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб боришлари керак. Улар худди шундай иш олиб борган маҳаллаларда аҳоли топган-тутганини катта маросимларга сарфламай, ҳақиқий савоб ишларга харжламоқда. Бунга кўплаб мисоллар ҳам келтириш мумкин. Яқинда Акмал Икромов туманидаги «Янгиобод» маҳалласилик бир боообрў зиёли киши отасининг йил ошисига атаган 100 кило гуручининг 50 килосини болалар уйига олиб бориб берди. Шу маҳалладаги бошқа киши эса ўғлининг йигирмасига ажратган пулдан 40 минг сўмини муҳтож хонадонларга тақсимлади. Шунингдек, топганини тўй-маъракага сарфлаб исроф қилмай, кўчаларни асфальт қилишга, бева-бечораларнинг уйларини таъмирлаб беришга ажратилаётган хонадонларимиз ҳам анчагина. Мен бу ерда уларнинг номларини санаб ўтишим мумкин эди. Бироқ ҳаммалари эҳсонларини ошкор қилмаслигимни илтимос қилишган.

Қаҳрамон ҚУРОНБОЕВ: — Бизнинг жамғармамиз ҳам тўй-ҳашамларни тартибга солиш юзасидан бир қатор тадбирлар белгилаган. Мен бу ерда улар ҳақида гапириб ўтирмайман-да ўз таклифларимни айтиб қўя қоламан.

Пулдор ота-оналар фарзандлари учун дабдабали тўй қиладилар. Ночорроқ ота-оналар эса уларга эргашиб ўшанақа тўй қиламан деб қарзга ботадилар. Шундай бўлмаслиги учун катта тўй қилишларига чек қўйиш керак. Бой ота-оналар эл қатори тўй қилиб, ўша фарзандлари учун банкда ҳисоб рақами очиб, уларнинг номларига тўйдан тежалган пулларини қўйиб қўйсинлар. Шунингдек, никоҳ тўйидан кейинги чорлар ва бошқа ортиқча маросимларни ўтказмай, унга кетадиган пуллари ҳисобига фарзандларини саёҳатларга юборишсин, ўқитишсин, ҳунар ўргатишсин.

Равшан СУЛТОНОВ: — Саломатликларини мустаҳкамлашсин. Фарзандларининг спорт билан шуғулланишига шарт-шароит яратиб беришсин. Аслида ҳам «ўғлимнинг суннат тўйига миллион сўм сарфладим» дейишдан кўра, «ўғлимни миллион сўмга ўқитдим» деган сўз обрўли ва савоб-ку! Йўқ, негадир аксарият ота-оналар ҳамма нарсани, ҳатто ўзлари ва фарзандларининг саломатлигини ҳам тўй ўтказиш учун қурбон қиладилар. Бу нима, онгсизликми, касалликми деб ҳам ўйлаб қоламан.

Қаҳрамон ҚУРОНБОЕВ: — Баъзи ота-оналар урф-одат қулига айланиб қолишган. Яқинда хизмат тақозоси билан Жиззах, Самарқандда бўлиб, бир хонадон билан танишдим. Ота-она ўқувчи фарзандларига на мактаб формаси, на китоб-дафтар олиб бермапти. Аниқроғи бунга қурбим етмайди, депти. Уйига бориб қарасак, не кўз билан кўрайликки, 50-60 та қўйи турибди! Шулардан бир нечтасини сотиб, болаларингизга ўқув қуроллари олиб берсангиз бўлмайдими десак, «йўқ буларни ўғлимнинг суннат тўйига асраб қўйибман», деб жавоб берди. Наҳотки тўй қилиш фарзандларининг билим олишидан ҳам шунчалик зарур бўлса?

Равшан СУЛТОНОВ: — Бунақа хонадонларнинг аъзолари вақтида еб-ичмаса, кийинмаса, дам олмаса саломатлигини йўқотиши табиий. Ана ундан кейин тўйга деб йиққанини дори-дармон сотиб олишга сарфлашга мажбур бўлади.

Ойниса МУСУРМОНОВА: — Ўшанақа оилаларнинг уйига кирсангиз кундалик маиший-маданий шарт-шароити йўқ. Аммо тўй қиламан, элга ош бераман, дейди. Тўйига келиб, ошини еб кетувчилар эса «Ҳой барака топгур, бунинг ўрнига уй-жойингни, шарт-шароитингни тузатиб олсанг-чи», демайди.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА: — Дейдиганлар ҳам бор. Лекин уларнинг ўзи кўнмайди. Ҳамма нарсадан тўй қилишни афзал кўради-да!

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Жамоатчилик уни тўй қилмасликка мажбур қилиши керак. Шунда ҳам кўнмай тўй бошласа, унга ҳеч кимнинг боришига йўл қўймаслик, бойкот эълон қилиш даркор. Шундай қилинаверилса ниҳоят ўрганишади. Орадан йиллар ўтиб бундоқ тарихга назар ташлашса, бунақа тўй-маърака баҳона қилган исрофгарчиликларига ўзлари ҳам ачинишади. Ҳатто бу кулгили воқеалар устидан кулишади ҳам.

Мен бу гапни дадил айтишимга сабаб урф-одатни одамларнинг ўзлари яратишади. Шундай экан, улардан яна ўзлари қутулишлари мумкин. Фақат айрим калтабин амалдорларимизу бойваччаларимизга инсоф берсин. Улар номчиқарарга тўй қилишда эмас, ортиқча, кераксиз маросимларни ўтказмасликда намуна кўрсатсалар бас.

Саёҳат ИБРОҲИМОВА: — Тўйлар бир кунда ўтказилсин, бошқа маросимлар оилавий тарзда нишонлансин. ЗАГСдан ўтиш маросимини ҳам қисқартириш керак, деб тўғри айтилди. Тўй базмида икки ёшга никоҳ қайд этилган ҳужжат тантанали равишда топшириб қўя қолиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Тўйда хизмат қилаётган санъаткорларнинг ҳам жиловини сал тортиб қўйиш керак. Агар диққат билан кузатсак тўйларимиз сценарийсини ўшалар ўзларига кўпроқ пул тушадиган қилиб яратадилар. Гоҳ келин-куёвни, гоҳ уларнинг ота-оналарини ўртага чиқариб ўйнатадилар ва ҳоказо.

Боз устига ичкиликдан маст-аласт оломондан кўпроқ пул йиғиш мақсадида мазмунсиз, бемаза қўшиқларни айтишади, беҳаё рақсларга тушишади. Жамоатчилик эса уларнинг бу қилмишларига томошабин бўлиб тураверади. Бунга қачонгача чидаш мумкин?

Қаҳрамон ҚУРОНБОЕВ: — Бу нарса ёшлар тарбиясига ҳам таъсир этмоқда. Тўйларимизда айтиладиган миллий куй-қўшиқларимиз ўрнини аллақандай, маъносини ҳеч ким тушунмайдиган хорижий куй-қўшиқлару, фақат киндик билан тиззанинг оралиғини ҳаракатга келтирадиган рақслар эгаллаб олмоқда. Миллий қадриятларимиз тикланаётган шу кунларда бунга тоқат қилиб бўладими? Санъат ҳам тарбия воситаси бўлиши керак. У одамларга ҳам эстетик, ҳам этик таъсир кўрсатсин.

Наҳотки дарди-ёди пул йиғиш бўлган бунақа ахлоқсиз отарчиларни тўй-маросимларимизга яқинлаштирмасликнинг иложи йўқ? Мен тўйларда хизмат қилаётган санъаткорларнинг репертуарларини, айтаётган қўшиқларининг мазмунини ҳам назорат қиладиган пайт келди, деб ўйлайман.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Суҳбатимиздан маълум бўлдики, жойларда тўй-маъракаларни ихчамлаштириш, тартибга солиш учун ҳамма мутасадди ташкилотлар тегишли тадбирларни белгилаганлар. Бу ерда ҳам яна аллақанча таклиф айтилди. Энди булар шундоқ айтилганича қолиб кетавермаслиги керак.

Шуҳрат ЖАЛИЛОВ: — Йўқ, бундай бўлмайди. Уларнинг ҳаммаси ҳисобга олинади. Бундан буён ўтказилаётган маросимларда маҳалларда тузилган тўй комиссиялари унинг қандай ўтаётганлигини назорат қилиб боради. Бордию белгиланган тартиб-қоидалар бузиладиган бўлса, тўй эгаларига нисбатан жиддий чоралар кўрилади.

Мурод КАЛОНХОНОВ: — Бу ишда айниқса диний идораларимиз вакилларининг хизматлари беқиёс бўлади. Негаки ҳозирда биз ўтказаётган кўплаб дафн маросимлари исломда йўқ. Уларнинг турган-битгани бидъат. Шундай экан диндорларимиз уларга қарши фаол ҳаракат қиладилар, деб ўйлаймиз. Масалан, ҳозирда урфга айланган барча мотам маросимлари ўрнига агар хонадон соҳиби зарур деб ҳисобласа бир марта кичикроқ худойи ўтказиб қўя қолса бўлади-ку! Наҳотки шу оддий ҳақиқатни халқимиз онгига ишонарли тарзда етказаолмасак? Урф деб, марҳумга савоби тегади деб боқувчисидан ажралган етим-есирларнинг ҳам гоҳ йигирма, гоҳ йил оши деб ошини еб келаверсак, ахир бу шармандалик эмасми?!

Бойликларимизни қачонгача тўй-маъракаларга сарфлаб, исроф қилаверамиз? Уни Ватан ва халқ манфаатлари (оила ҳам халқнинг бир қисми)га хизмат қилдиришни ўрганайлик. Шундай қилсак ҳақиқий савоб эгалари бўламиз.

Миллий либосдаги келинчак

ТАҲРИРИЯТДАН:

Бироқ бу ишларни амалга оширишни фақат маҳалла қўмиталарининг ўзига ташлаб қўйиш етарли эмас. Унда тегишли барча ташкилотлар, жумладан, жойлардаги хотин-қизлар қўмиталари, ёшларнинг «Камолот» жамғармаси, «Оила» илмий-амалий маркази, диний идора ва «Маънавият ва маърифат» маркази вакиллари ҳам фаол иштирок этишлари лозим. Борди-ю қуюшқондан чиқиш ҳолатлари рўй берса ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари ҳам жалб этилиши лозим. Қолаверса, биз — оммавий ахборот воситаларининг вакиллари ҳар қачонгидан фаол ва жасоратли бўлишимизни вазият тақозо этмоқда.

Бундан кейин ҳам урфга айланиб улгурган яроқсиз анъана ва маросимларни таҳлил этиш, янги замонавий маросимларни тарғиб этишни биз қалам аҳли бурчимиз, деб биламиз. Яна шунақа суҳбатлар ўтказиш, илғор тажрибаларни ёйиш, камчиликларни эса аёвсиз танқид қилишга ҳамиша тайёрмиз. Хуллас, шунга эришайликки, тўй ва маросимларимиз халқимизнинг миллий қиёфасини, тежамкорлигини ифодалаб турсин.

«Адолат» меҳмони

ҚЎШИҚЛАРДА МИЛЛАТ ДАРДИ

Менинг ўзбекистонликларга ҳавасим келади. Чунки сизлар фахрланадиган арзигулик юртингиз ва Юртбошингиз бор. Мустақиллигингиз шундай ўзингизга ва шаҳрингизга ярашганки, илоҳим кўз тегмасин. Тинчлик — бу ноёб неъмат, қадрига етинглар.

Занад наштар ба гўшам вой-воят,
Кучоят мекунад сўзиш, кучоят,
Ватан, эй модари аз по фитода,
Асоят ман, асоят ман, асоят.

[illegible]

[illegible]

— Ўзбекистонда ҳам Сизнинг қўшиқларингиз шайдолари кўп. [illegible]

[illegible]

— Келинг, санъат тўғрисида гаплашайлик. Ҳозирги эстрада йўналишида куйлаётган ёшлар ҳақида қандай фикрдасиз?

[illegible]

— Энг хурсанд бўлган ва энг ёмон кунингиз қайси пайт?

[illegible]

— Оилангиз хусусида тўхталиб ўтсангиз.

[illegible]

— Жўрабек ака, мухтарамларга ва қўшиқ шайдоларига тилагингиз борми?

[illegible]

Рафтам ба сари қабри шохаишохи Яман,
Ў даст бароварду ба ман дод кафан.
Гуфто, ки аз ин саховати ман ойб макун,
Аз моли чаҳон ҳамин расидаст ба ман.

[illegible]

Суҳбатдош: Гулнора САМИЕВА,
«Адолат»нинг ўз мухбири.
СУРАТДА: хонанда Жўрабек МУРОДОВ.

Мардлар қўриқлайди Ватанни...

ОНА ЮРТ ҚАЛҚОНИ

(Очерк)

Яқинда республика Мудофаа вазирлигида масъул раҳбарлардан бири билан Ватан мудофааси мавзусида суҳбатлашар эканман, ундан мустақил Ўзбекистонимиз ҳимоячиларини тарбиялаб етиштираётган энг яхши туман мудофаа ишлари бўлимларидан бири ҳақида маълумот сўрадим.

— Ўзингиз яшаётган Юнусобод туман мудофаа ишлари бўлимига учрашсангиз бўлар экан, — маслаҳат берди менга ўша масъул ходим, — бўлим бошлиғи полковник Сирожиддин Ҳолиқназаров худди ўша сиз излаган одамлардан бири.

Бўлимга йўл олдим. Авваллари, эски тузум даврида ҳарбий комиссар ҳузурига кириш учун ҳам анча-мунча ҳужжат тақдим этиб, навбат кутиб туриларди. Энди эса, бемалол, ҳамма эшиклар очиқ. Чақирилувчи ҳам, ота-оналар ҳам бошлиқ ҳузурига кириб, ўз дилидаги гапларни, ташвиш ва муаммоларини бемалол айтса бўлаверади.

Менга бошлиқ келганини айтишди. Унинг иккинчи қаватда жойлашган хонаси остонасидан ҳатлаб ўтдиму қаршимда ўрнидан туриб келган ўрта бўй, бақувват, полковник формасидаги ҳарбий одамни кўрдим ва... кўзларимга ишонмай қотиб қолдим.

— Сирожиддин? Наҳотки бу сиз бўлсангиз? — дея олдим холос.

— Ҳа, худди ўзиман, — жилмайди у бағримга ташланар экан.

Хаёл узоқ-узоқларга олиб қочди.

...Бундан йигирма икки йил муқаддам Марказий Фарғона чўлларида Комсомолобод (ҳозирги Улуғнор) тумани ташкил этилгач, Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларидан бу ерга юзлаб ташаббускорлар оқиб кела бошладилар. Мен туман «Комсомолобод тонги» газетасида муҳаррир ўринбосари бўлиб ишлай бошладим. Кўп ўтмай бу ерда ҳарбий комиссариат ташкил этилди. Унга майор Абдураҳим Абдурашидов (ҳозир марҳум) ҳарбий комиссар этиб тайинланди. Бўлим бошлиқларидан бири бўлиб эса ёшгина катта лейтенант Сирожиддин Ҳолиқназаров иш бошлади...

Йиллар, йиллар... Улар шундай хусусиятга эгаки, вақт ўтиши билан кишини камолот зинапоясидан юксакликка етаклайди. Кўп ўтмай ёш зобит дўстимизни Олтинкўл туманига ишга ўтказишди. Сўнгра эса у Андижон вилоят ҳарбий комиссариатида хизматни давом эттирди. Биз, дўстлари унинг унвони, лавозими, мартабаси тобора ўсиб, юқорилаб бораётганидан хабардор бўлиб турардик. Аммо орадан ўтган йиллар ўша Ўзбекистон кўчасининг йигитларини тақдирнинг турли кўчаларига етаклаб кетди...

Мана энди Сирожиддин билан роппа-роса йигирма йилдан сўнг яна учрашиб турибмиз. Унинг самимийлиги, жонсараклиги, одамохунлиги ўша-ўша, фақат елкаларидаги учта кичкина юлдуз катта-катта юлдузларга айланган эди, холос.

— Бундан тўрт йил муқаддам мени қўққисдан Мудофаа вазирлигига чақириб қолишди, — ҳикоя қилади Сирожиддин Мирзаҳамдамович, — Тошкентдагина эмас, балки бутун республикада ҳам энг йирик бўлмиш Юнусобод тумани мудофаа ишлари бўлимини бошқаришни топширишди. Албатта, менинг илдизим ўзимизнинг Андижонда, Асакада... Лекин ҳарбийларда қонун бор: буйруқни муҳокама қилиб ўтирмайдилар. Ўша 1995 йилдан буён туман «мудофаа бешиги»ни тебратиб келяпман.

Айтиб ўтиш керакки, республикадаги аҳоли энг зич жойлашган ушбу туман мудофаа ишлари бўлимини бошқаришни полковник Ҳолиқназаровга ишониб топширган раҳбарлар асло янглишмаганлар. Бу ердаги ташкилотчилик ишлари, уларнинг йўлга қўйилиши, ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлаш ишидаги кўзга кўринган ютуқлар ана шундан далолат бериб турибди.

Бир нарса ҳақида айтиб ўтмоқ лозим. Авваллари мудофаа ишлари бўлими тамаки фабрикаси ёнидаги эски, ярақсиз бинода жойлашган эди. Янги бошлиқнинг ташаббуси ва саъй-ҳаракати билан у «Мингўрик» даҳасидаги замонавий, қулай бинога кўчирилди. Яхшилаб таъмирланди.

Суҳбатимиз ҳарбий-ватанпарварлик мавзусидаги энг муҳим муаммоларга бориб тақалади.

— Аввалги даврдаги ҳарбий хизмат билан ҳозирги хизмат ўртасида қандай фарқ бор? — сўрайман мен.

— Фарқ жуда катта, — жавоб беради бўлим бошлиғи, — авваллари болаларимиз икки йил хизмат қилишарди. Ҳозир бу муддат бир ярим йилга кўчган. Иккинчидан, йигитларимиз кўз кўриб қулоқ эшитмаган, бегона, Қуёш бир ботса олти ойлаб бош кўтармайдиган ўлкаларда, чўлу биёбонларда хизматни ўташарди. Энди эса фарзандларимиз ўзларининг озод, мустақил Ватанини ҳимоя қилиб туришибди. Бу нарсаларнинг ер билан осмонча фарқи бор, шундай эмасми? Учинчидан, ҳар бир ота-она, жуда зарур бўлиб қолса, аввалги даврдагига ўхшаб, ўғлини кўриб келиш учун беш-ўн суткалаб йўл босиб юрмайди. 10-12 соатда фарзандининг ёнида бўлади.

— Олдимиздаги ишларнинг кўлами жуда катта, — ўйга ботади Сирожиддин, — уларнинг энг муҳими фарзандларимизда миллий ғурур, қадриятлар, ифтихор ҳиссини шакллантириш ва авж олдиришдир. Ўзбекистон Республикасининг давлат мадҳиясидаги бир сатрни эсга олинг: «Аждодлар мардона руҳи сенга ёр» дейилади унда. Жуда-жуда нишонга урилган фикр. Ахир бизларнинг, ҳозирги авлодимизнинг томирида буюк боболаримиз — жаҳон қойил қолиб эътироф этган буюк Темур, Бобурларнинг қони бор. Биз энди аввалги қадди букилган халқ эмас, балки ўз бўйи-бастини тиклаб олган, ўзлигини англаб етган халқмиз. Ўзимизни, ўз мустақиллигимизни ҳимоя қилиб олишга қурбимиз етишини, ўзбекнинг ўз Ватани учун кўксини қалқон қиладиган фарзандлари борлигини жумлаи жаҳон билиб қўйиши лозим. Биз фарзандларимиз юрагига мана шундай ҳис-туйғуларни жо қилмоғимиз зарур.

Мудофа ишлари бўлими бошлиғини ўйлантираётган яна бир муаммо бу ёшларимизнинг жисмоний тарбияси экан.

— Тан бермай иложимиз йўқ, — деди полковник, — ҳозирги ёшларимизнинг бир қисми анчайин нимжон. Ўз Ватанини муносиб тарзда қўриқламоқ учун ўт юрак билан бирга кенг елкалар, абжир таналар, мустаҳкам билаклар талаб қилинади. Жойларда тарбиячиларимиз худди мана шу нарсаларга ҳам аҳамиятни қаратмоқлари лозим.

Суҳбатимиз яна узоқ давом этиши мумкин эди. Навбатчи телефон қилиб, мудофаа ишлари бўлими мудирини зудлик билан шаҳар мудофаа бўлимига чақиришаётганини айтиб қолди.

— Ҳозир анча тиғиз пайт, — деди кечирим сўрагандай Сирожиддин Мирзаҳамдамович, — кузги чақириқ, ўзингиз яхши биласиз.

Мен йигирма йиллик дўстим билан хайрлашдим. Кўчада илиқ куз ёмғири юзга уриб турарди. У кузги чақириқ юмушлари билан бўлиб, машинасига ўтирди-да, ўзини тун қўйнига урди.

* * *

Бир неча кун ўтгач, мен бошқа бир даврада Сирожиддиннинг яна бир фазилати ҳамон ўша-ўша эканлигини билиб олдим. У ҳали ҳам, ўша йигирма йил муқаддам бўлганидек, «жўрабошилик» қилар экан. Лекин бу сафар, албатта, чўлга янги келган йигитлар орасида эмас, балки, ўз ҳамкасабалари даврасида. Жўнроқ айтадиган бўлсак, у шаҳардаги туман мудофаа ишлари бўлимлари бошлиқларининг оқсоқоли экан. «Дўстимиз ҳали-ҳали ўша Сирожиддинлигича қолибди-да», — дея кўнглимдан ўтказиб қўйдим мен...

Қодиржон СОБИРОВ.

СУРАТДА: Юнусобод туман мудофаа ишлари бўлимининг бошлиғи, полковник Сирожиддин ҲОЛИҚНАЗАРОВ.

ДУШАНБА, 16

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
Телетомошабинлар диққатига! Профилактика муносабати билан душанба, 16 ноябрь куни «Ўзбекистон» 1 телеканали кўрсатувлари соат 6.30 дан 14.10 гача 4-«Халқаро» телеканали орқали намойиш этилади.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгиликлар.
18.10 «Ғаройиб бочка». Мультфильм.
18.20 «Олам ва одам».
18.35 «Фавқулодда 15 дақиқа».
18.50 «Алпомиш ўйинлари фестивали». Спорт дастури.
19.05 «Зилол—98». Фольклор-этнографик ансамбллариниг телефестивали.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 21.55 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Биржа ва банк хабарлари».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Иқтисод ва биз».
21.30 «Олам қўшиққа тўлсин». Мусиқий дастур.
22.00 «Сиёсат оламида».
22.20 **«Маънавият» дастури.**
23.50 «Ахборот».
00.20—00.25 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Ким эпчил-у, ким чаққон», Мультомоша).
18.40 «Ақл ёшдамас».
18.55 «Сурур».
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 «Буюк юрт фарзандиман».
19.40, 20.25, 22.25 — Эълонлар.
19.45 «Морена Клара». Телесериал.
20.30 «Жаҳон». Халқаро шарҳ.
20.50 «Эгиз қўшиқлар».
21.15 «Ёшлар» телеканалида.
21.20 Араб эстрадаси.
21.35 «Ўзбегим».
21.55 Мусиқий клип-антракт.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.30 Синема. «Ўн учинчига ўтар кечаси».
00.10 Спорт-қитъаси.
00.40 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Мухлис — ТВ».
18.30 Болалар учун. «Эя ва унинг дўстлари ҳузурида».
18.45 «Санта-Барбара». Телесериал.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Сен ҳақингда ва сен учун».
20.10 «Семурғ — бахт қуши». Телефильм.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Таггерт». Телесериал.
21.55 Телефакт.
22.05 «ТТВ — мюзик».
22.40 «Даракчи».
22.50 «Минг бир ҳикмат».
23.00 Оҳанглар ва эълонлар.
23.10 Саргузашт фильмлар экрани.
00.50 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.40 «Таҳлилнома».
*
8.40 «Ўзбектелефильм» намойиш этади: «Ўзбекистон бойлиги».
9.00 «Жаҳон спорти».
9.10 «Ўзлик». Бадиий-публицистик кўрсатув.
9.35 «Бешбармоқ». Тележурнал.
10.00, 12.00, 14.00 — Янгиликлар.
10.05 Кино янгиликлари.
10.20 «Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик». «Ўзкинохроника» премьераси.
10.45 Кундузги сеанс. «Тўртинчи доирадаги бир кеча». Бадиий фильм.
12.05 Ўзбекистон телерадиокомпанияси эстрада-симфоник оркестрининг концерти.
12.35 «Соғлом авлод учун».
12.55 «Чироғи ёниқ уй». Телетанлов.
13.20—14.00 «Олтин дала». Пахтакорлар учун ахборот-мусиқий кўрсатуви.
* * *
16.45 Кўрсатувлар тартиби.
16.50 «Мультсайёра».
*
17.10 — 18.45 Туркия телевидениеси
*
Россия жамоат телевидениеси.
18.45 «Тиғиз пайт».
19.05 Эдвард Радзинский. «Қандай қилиб Наполеон бўлиш мумкин». 1-қисм.
19.45 «Скарлетт». Сериал.
20.45 Хайрли тун, кичкинтойлар!
21.00 «Время».
*
21.35 «Муҳаббат тарихи». Телесериал. 132-қисм.
22.20 «Бугун оламда...». Ахборот кўрсатуви.
22.25 «Замонавий дизайн».
22.45 «Вақт хазинасида».
23.00 «Вести».
23.30 «Козим Қаюмов куйлайди». Фильм-концерт.
00.05 «Ахборот» (рус тилида).
00.30 Тунги сеанс: «А—1 проекти». Бадиий фильм. Бош ролда Жеки Чан.
02.10—02.15 Тунингиз осуда бўлсин!

СЕШАНБА, 17

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.45 Лирик тароналар.
9.05 «Чолиқуши». Телевизион бадиий фильм. 1-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 «Осойишталик посбонлари».
10.25 Янги алифбони ўрганамиз.
10.55 «Зиё».
11.15 «Бўри ва ит». Мультфильм.
11.30 Болалар учун. «Қизиқарли учрашувлар».
12.05 Кундузги сеанс. «Канонир Доллас саргузаштлари». Бадиий фильм. 1-серия.
13.30 Ўзбек куйларидан концерт.
14.10 — 14.30 «Санъат олами».
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Барака ёмғири». Мультфильм.
18.20 «Ҳуқуқий жамият сари».
18.40 Олтин мерос. «Барҳаёт сиймолар».
19.05 «Қалқон».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 22.25 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Аруз гулшани».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Акс садо».
21.35 «Дугоналар бормисиз?» Мусиқий дастур.
22.30 «Бирдан бир миллионгача».
22.50 Зиё Нажимий. «Занжирбанд шер». Аббос Бакиров номидаги Андижон вилоят ёшлар театрининг спектакли. 1-қисм.
23.40 «Ахборот».
01.10—01.15 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Билағон маслаҳати», Мультомоша).
18.40 «Олтин мерос».
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 «Ёшлар ва спорт».
19.40, 20.30, 22.40 — Эълонлар.
19.45 «Морена Клара». Телесериал.
20.35 «Марду-майдон».
20.55 Танишинг: Дилшод Жўраев.
21.10 «Очун». Қорақалпоғистондан тайёрланган.
21.30 «Ёшлар» телеканалида.
21.35 Бугун — Халқаро талабалар куни. Эркин фикр.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.25 «Болливудга нигоҳ».
22.45 Синема. «Ҳайдовчи мисс Дейзи».
00.20 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 Болалар учун. «Энди эртак бошланади».
18.30 «Санта-Барбара». Телесериал.
19.15 «Табиат шифохонаси».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Гул ишқида, висол ишқида». Мусиқий дастур.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Таггерт». Телесериал.
21.55 «Туризм ҳақида». Ҳафталик шарҳ.
22.25 «Морт ва Фил». Мультсериал.
22.50 «Даракчи».
23.00 «Бешинчи ўлчов».
23.20 Оҳанглар ва эълонлар.
23.30 «Кинонигоҳ».
01.10 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
Россия жамоат телевидениеси
7.30 — 9.00
*
16.45 Кўрсатувлар тартиби.
16.50 «Мультсайёра».
*
17.10 — 18.45 Туркия телевидениеси
*
Россия жамоат телевидениеси
18.45 «Тиғиз пайт».
19.05 Эдвард Радзинский. «Наполеондек бўлиш». 2-қисм.
19.45 «Скарлетт». Сериал.
20.45 Хайрли тун, кичкинтойлар!
21.00 «Время».
*
21.35 «Муҳаббат тарихи». Телесериал. 133-қисм.
22.20 «Бугун оламда...» Ахборот кўрсатуви.
22.25 «Дунёқараш». Тележурнал.
22.45 «Долзарб репортаж».
23.00 «Вести».
23.30 «Орзулар сари».
23.45 «Муваффақият». Телефильм.
00.10 «Ахборот» (рус тилида).
00.35 Тунги сеанс: Шон Коннери «Жеймс Бонд» фильмида.
02.05—02.10 Тунингиз осуда бўлсин!

ЧОРШАНБА, 18

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 «Муҳаббатим, қувончим, дардим». Мусиқий дастур.
8.50 «Инсон — ҳаёт гултожи».
9.10 «Чолиқуши». Телевизион бадиий фильм. 2-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 «Талаб ва таклиф».
10.30 Алифбо сабоқлари.
11.00 «Акс садо».
11.30 Этрада тароналари.
12.05 «Олимпиадачилар орамизда». Спорт дастури.
12.20 Кундузги сеанс: «Канонир Долласнинг саргузаштлари». Бадиий фильм. 2-серия.
13.40—14.00 «Қишлоқ ҳаёти».
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Фарзанд — умид юлдузи».
18.25 «Жавҳар». Бадиий-публицистик кўрсатув.
18.45 «Меҳригиё».
19.05 «Қонун ва ижро».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 21.55 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Таълим-тарбия миллий дастури — амалда».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Ёр-ёр». Дуторчилар ансамблининг концерти.
21.35 «Вазият».
22.00 Зиё Нажимий. «Занжирбанд шер». Аббос Бакиров номидаги Андижон вилоят ёшлар театрининг спектакли. 2-қисм.
«Тунги ҳамроҳ»
22.50 «Ғазалхон ёшлигим».
23.10 «Янги авлод».
23.30 «Дийдор».
24.00 «Ахборот».
00.30—00.35 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. (Янгиликлар, «Ўйна болажон, ўйна», Мультомоша).
18.40 Минг бир маслаҳат.
18.55 Мусиқий клип-антракт.
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 Юнус Ражабий. «Қаро кўзим».
19.35 «Ракурс».
20.00 Спорт-лотто.
20.10 «Лаззат».
20.25, 22.40 — Эълонлар.
20.30 Ринг.
20.45 Спектаклдан сўнг. Композитор Шоҳида Шоҳимардонова.
21.05 «02» тўлқинида.
21.15 «Ёшлар» телеканалида.
21.20 «Менинг фикрим».
21.35 «Муқаддас қадамжолар».
21.40 Зарина Бону куйлайди.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.25 «Йўллар шамоли». Австрия.
22.45 Синема. «Фаришталар шаҳри».
00.35 Хит-коллекция.
00.55 Хайрли тун!.
ЎзТВ-III
TTV
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Ерилтош». Мультўплам.
18.30 «Санта-Барбара». Телесериал.
19.15 «Усто». Телелавҳа.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «7 дан 70 гача».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Таггерт». Телесериал.
21.50 «Кўзгу».
22.10 «Смок—Тошкентда».
22.40 «Даракчи».
22.50 «Тоғларнинг гули ўзгача». Телефильм.
23.10 Оҳанглар ва эълонлар.
23.20 Видео—«О».
01.00 «Хайрли тун, шаҳрим!»
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
Россия жамоат телевидениеси
7.30—9.00
*
16.45 Кўрсатувлар тартиби.
16.50 «Мультсайёра».
*
17.10 — 18.45 Туркия телевидениеси
*
Россия жамоат телевидениеси
18.45 «Тиғиз пайт».
19.00 Э. Радзинский. «Наполеондек ҳалок бўлиш!». 3-қисм.
19.45 «Скарлетт». Сериал.
20.45 Хайрли тун, кичкинтойлар!
21.00 «Время».
*
21.35 «Муҳаббат тарихи». Телесериал. 134-қисм.
22.20 «Бугун оламда...». Ахборот кўрсатуви.
22.25 «Дурдаршан».
22.45 «Ҳаёт карвони».
23.00 «Вести».
23.30 «Шоҳсупа сари йўл». Спорт дастури.
23.50 «Ҳофизлар куйлаганда». Фильм-концерт.
00.25 «Ахборот» (рус тилида).
00.50 Тунги сеанс: «Маккора». Кинокомедия.
02.20—02.25 Тунингиз осуда бўлсин!

ПАЙШАНБА, 19

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.45 «Куйлардан қўшиқларга».
9.10 «Чолиқуши». Телевизион бадиий фильм. 3-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 «Бизни кутар нурли манзиллар».
10.20 «Теран томирлар».
10.45 «Жавоҳирлар бўстони».
11.05 «Сиҳат-саломатлик почтасидан».
11.25 «Кафолат».
11.45 «Мураббий». Спорт дастури.
12.05 Кундузги сеанс. «Йўқолган гувоҳ». Бадиий фильм.
13.30 «Севги сурури». Мусиқий дастур.
14.10—14.30 «Осон эмас бу майдон ичра». Адабий кўрсатув.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 Болалар учун. «Доно бобо даврасида».
18.25 «Харита». Халқаро шарҳ.
18.40 «Ажаб саодат эрур». Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.05 «Ҳидоят сари».
19.25, 20.25, 21.00, 22.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Юзма-юз».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Назорат».
21.20 Санъат усталарининг концерти.
22.05 «Тўртинчи ҳокимият».
22.25 «Сомон йўли».
23.25 «Кинонинг минг бир олами». Кинокўрсатув.
23.45 «Ахборот».
00.15—00.20 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Қувноқ учрашув», Мультомоша).
18.40 «Табобат оламида».
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 «Толеънома».
19.40, 20.30, 22.25 — Эълонлар.
19.45 «Морена Клара». Телесериал.
20.35 «Ёшлик наволари».
20.50 «Одобнома».
21.00 Сиз севган хонанда: Аваз Олимов.
21.15 «Мезон».
21.35 «Баҳс, мунозара, таҳлил».
21.55 «Ёшлар» телеканалида.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.30 Синема. «Девона». Ҳиндистон. 1-қисм.
23.45 «Дойче Велле» тақдим этади...
00.05 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Ерилтош». Мультўплам.
18.20 «Билиб қўйган яхши».
18.35 «Санта-Барбара». Телесериал.
19.15 Мусиқий дақиқалар.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Яхши кайфият».
20.30 «Ахборот».
21.05 «ТВ ва театр».
21.25 «Довюраклар». Телесериал.
22.15 «Нафосат гулшани».
22.45 «Даракчи».
22.55 Ҳудуд «М». Ёшлар дастури.
23.20 Оҳанглар ва эълонлар.
23.30 «Видео-О».
01.10 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
Россия жамоат телевидениеси
7.30—9.00
*
16.45 Кўрсатувлар тартиби.
16.50 «Мультсайёра».
*
17.10—18.50 Туркия телевидениеси
*
Россия жамоат телевидениеси
18.50 «Тиғиз пайт».
19.10 «Йўқотилганларни излаб...».
19.50 «Скарлетт». Сериал.
20.45 Хайрли тун, кичкинтойлар!.
21.00 «Время».
*
21.35 «Муҳаббат тарихи». Телесериал. 135-қисм.
22.20 «Бугун оламда...» Ахборот кўрсатуви.
22.25 «02» тўлқинида.
22.40 «Спорт-клуб».
23.00 «Вести».
23.30 «Кино сайёраси». Федерико Феллини.
23.50 Кинематограф: «Ширин ҳаёт».
01.30 «Ахборот» (рус тилида).
01.55 Тунги сеанс: «ВИП». Бадиий фильм.
03.40—03.45 Тунингиз осуда бўлсин!

ЖУМА, 20

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 «Янгра, танбур дуторим». Концерт.
8.50 «Маърифат маскани».
9.10 «Чолиқуши». Телевизион бадиий фильм. 4-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 Болалар учун. «Севимли созим».
10.30 Немис тили.
11.00 «Остонаси тиллодан».
11.20 Болалар учун. «Кичкинтой устахонаси».
11.40 «Кетмас давлат берсин».
12.05 «Турон қизлари». Спорт дастури.
12.20 Ў. Умарбеков. «Ойнинг олтин ўроғи». Теленовелла.
13.30 — 14.00 Муқаллидлик майдони.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Ялқов». Мультфильм.
18.20 «Ҳа, ҳа, ҳа...» Ҳазил, Ҳангома, Хажв.
18.45 «Ислоҳот ва масъулият».
19.05 «Қалб гавҳари».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 22.35 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Омонлик тилаймиз».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Мавзу».
21.45 «Юрак кенгликларида». Р. Шарипова.
22.10 «Талқин. XX аср».
22.40 «Оила». Тележурнал.
23.00 «Ахборот».
«Мунаввар дунё». Дам олиш дастури.
23.30 «Азиз сиймолар».
23.50 Бадиий фильм.
01.20—01.25 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Умид чечаклари», Мультомоша).
18.40 «Ислом ва ёшлар».
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 «Шабнам».
19.40, 20.30, 22.45 — Эълонлар.
19.45 «Морена Клара». Телесериал.
20.35 «Талабалар шаҳарчаси».
20.50 Мусиқий лаҳзалар.
21.00 «Автосалтанат».
21.10 Интерспорт.
21.25 Хожибой қизиқ: «Танимадинг-а...». 1-кўрсатув.
21.55 «Ёшлар» телеканалида.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.30 Шарқ оҳанглари.
22.50 Синема. «Девона» (Ҳиндистон). 2-серия.
00.05 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Ерилтош». Мультўплам.
18.35 «Санта-Барбара». Телесериал.
19.15 Мусиқий лаҳзалар.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Нурли мавж».
20.15 «Ўзбекистонда куз». Телефильм.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Довюраклар». Телесериал.
21.45 «Мусиқий меҳмонхона».
22.15 «Техника — Сиз учун».
22.30 «Даракчи».
22.40 «Спорт оламида».
23.10 Оҳанглар ва эълонлар.
23.20 «Авлие Георгий». Бадиий фильм.
00.55 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
Россия жамоат телевидениеси
7.30—9.00
*
16.45 Кўрсатувлар тартиби.
16.50 «Мультсайёра».
*
17.10-18.45 Туркия телевидениеси
*
18.45 «Телешифокор».
19.05 «Афросиёб». Телефильм.
Россия жамоат телевидениеси
19.15 «Сиҳат-саломатлик».
19.45 «Мўъжизалар майдони».
20.45 Хайрли тун, кичкинтойлар!.
21.00 «Время».
*
21.35 «Муҳаббат тарихи». Телесериал. 136-қисм.
22.20 «Бугун оламда...» Ахборот кўрсатуви.
22.25 «Таъзим».
22.40 «Вести».
23.10 «Дил изҳори».
23.30 «Оскар» совриндорлари антологияси.
23.45 «Улкан» (1956 йил). Бадиий фильм. 1-серия.
01.15 «Ахборот» (рус тилида).
01.40 «Улкан». Бадиий фильм. 2-серия.
03.10-03.15 Тунингиз осуда бўлсин!.

ШАНБА, 21

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.45 «Мусиқа бўстони». Телеальманах.
9.05 «Ҳаёт чашмалари».
9.30 «Шоҳрух» клуби.
9.50 «Мозийдан бир мўъжиза».
«Умид» намойиш этади:
10.05 «Шу Ватанга бордур менинг керагим».
10.20 «Табассум кўчаларида».
11.05 «Билим-ринг».
*
12.05 «Ҳазрати Инсон».
12.20 «Маржон». Телевизион клуб.
13.00 «Жаҳон театри».
13.15 Кундузги сеанс: «Самурийлар байроғи». Бадиий фильм. 1-серия.
14.25 «Бўстон». Тележурнал.
14.55—15.30 «Куйла, ёшлигим». Мусиқий дастур.
***
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Мультолам.
18.20 «Алпомиш авлодлари». Спорт дастури.
18.40 «Бахтли воқеа».
19.25, 20.25, 21.00, 22.15 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 Оқшом эртаклари.
20.10 «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида).
20.20 «Жаҳон спорти».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Қизлар давраси».
22.20 «Санъатим-саодатим». Мусиқий дастур.
23.00 «Ахборот».
«Тунги ёғду». Дам олиш дастури.
23.30 «Мусиқий саёҳат».
23.50 «Макаллум». Бадиий фильм. 1-серия.
01.20—01.25 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади.
9.50 Юнус Ражабий. «Қаро кўзим».
10.00 Минг бир маслаҳат.
10.15 Ракурс.
10.40 «Болливудга нигоҳ».
10.55 Ринг.
11.10 «Ўзбегим».
11.30 «Ёшлик» наволари.
11.45 «Очун». Қорақалпоғистондан тайёрланган.
12.05 «Яхши, ёмон йигитлар». Телесериал.
12.50 Спектаклдан сўнг. Композитор Шоҳида Шоҳимардонова.
13.10 «Менинг фикрим».
13.25 «Муқаддас қадамжолар».
13.30 Эгиз қўшиқлар.
13.55 «Жаҳон жуғрофияси».
14.50 Мусиқий лаҳзалар.
14.55 «Синбад». Телесериал.
15.30 Шу куннинг мавзуси.
16.00 «Синема».
17.40 «Дойче Велле» тақдим этади...
***
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Уй вазифаси», Мультомоша).
18.40 «Телескоп».
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 «Равнақ».
19.40, 20.30, 22.45 — Эълонлар.
19.45 «Яхши, ёмон йигитлар». Телесериал.
20.35 Бизнес академия.
20.50 «Сир».
21.05 «Баҳс, мунозара, таҳлил».
21.20 «Йирик планда». Брюс Ли. 2-қисм.
21.40 «Тақдим».
21.55 «Ёшлар» телеканалида.
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.25 Интерфутбол.
22.50 «Синема». «Мўмай пуллар». Комедия.
00.30 «Кўнгил кўнгилга пайванд».
01.00 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
7.55 Кўрсатувлар дастури.
8.00 «Ерилтош». Мультўплам.
8.20 «Ёввойи табиат».
8.45 «Ханда дўкони».
9.05 Дилором наволар.
9.20 «Сансет Бичнинг муҳаббати ва сирлари». Телесериал.
10.05 «Ҳамшаҳарлар».
10.35 Болажонлар экрани.
12.05 Гиннес-шоу.
12.30 — 13.15 «Бева Бланка». Телесериал.
***
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Ерилтош». Мультўплам.
18.30 «Табиат шифохонаси».
18.45 «Қонун ҳимоясида».
18.55 «Ёввойи табиат».
19.10 Мусиқий танаффус.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
20.00 «Эверест—98».
20.20 Дилором наволар.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Даллас». Телесериал.
21.55 «Муаллиф».
22.25 «Мисли гавҳар».
22.40 «Даракчи».
22.50 Эълонлар ва оҳанглар.
23.00 «Кинонигоҳ» рукнида Ҳинд кино юлдузлари. «Калтис ўйин».
01.30 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
9.00 Кўрсатувлар тартиби.
9.05 «Кино сайёраси».
9.25 «Ширин ҳаёт». Бадиий фильм.
11.05 «Кросс-Роудс» кафесига хуш келибсиз!».
11.35—11.55 «Дидар».
***
17.10-18.45 Туркия телевидениеси
18.45 Кўрсатувлар тартиби.
18.50 «Кўзмунчоқ».
19.10 «Тасвир-98».
19.20 «Мусиқий олимп».
19.45 «Бу Хитой».
20.00 «Ҳунар соҳиблари».
20.15 «Биргаликда куйлаймиз».
Россия жамоат телевидениеси
21.00 «Время».
21.45 «Махфий ҳужжатлар». Сериал.
22.40 «Ахборот» (рус тилида).
23.05 Тунги сеанс: Мадонна «Шанхай совғаси» бадиий фильмида.
00.40—00.45 Тунингиз осуда бўлсин!

ЯКШАНБА, 22

ЎзТВ-I
«Ўзбекистон» телеканали
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!».
8.00—8.30 «Ахборот».
*
8.30 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
«Умид» намойиш этади:
9.15 «Талабалик йилларим».
9.40 «Очиқ дарс».
10.00 «Ватанимга хизмат қиламан».
11.00 «Алпомишлар ҳамиша ғолиб».
11.25 «Болаларга бахшида умр».
11.45 «Ёзувчи ва замон».
12.05 Кундузги сеанс: «Самурийлар байроғи». Бадиий фильм. 2-серия.
13.15 «Нурли келажак».
13.45 Вилоят хонандалари куйлайди.
14.15 «Қувноқ стартлар». Телемусобақа.
14.55—15.20 «Саҳна ҳаёти».
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Олтин тож». Телеўйин.
18.25 «Уйғоқ кунлар». Кинокўрсатув.
18.45 «Мўъжиза».
19.00 «Ўзлик». Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.25, 20.00, 20.25, 21.10, 22.50 — Эълонлар.
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида).
20.05 «Оламга саёҳат».
20.30 «Таҳлилнома».
21.15 «Якшанба оқшомида». Мусиқий-дам олиш дастури.
21.45 «Телевизион миниатюралар театри».
22.20 «Ўзбекистон спортининг нуфузи».
22.35 ТВ—1 намойиш этади. Телеанонс.
«Аср мўъжизаси» кинодастури.
22.55 Кино янгиликлари.
23.10 Ўзбек киноси ижодкорлари.
23.30 «Макаллум». Бадиий фильм. 2-серия.
00.45—00.50 Ватан тимсоллари.
Ёшлар канали
8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади.
9.50 Зарина Бону куйлайди.
10.10 «Лаззат».
10.25 «Буни кино дейдилар». Телесериал.
10.50 «Нафосат».
11.00 Хожибой қизиқ: «Танимадинг-а...».
11.30 Цирк, цирк, цирк.
11.50 «Буюк юрт фарзандиман».
12.05 Мусиқа салтанати.
12.30 «Яхши, ёмон йигитлар». Телесериал.
13.15 Интерфутбол.
14.00 Мусиқий лаҳзалар.
14.10 «Синбад». Телесериал.
14.55 Жаҳон жуғрофияси.
15.45 «Синема».
17.25 Шабнам.
17.40 «Дунё ҳафта ичида».
* * *
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади. («Бугуннинг боласи», Мультомоша).
18.40 «Ўзбекистон қанотлари».
18.50 «Юртим кўрки».
19.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
19.25 Мусиқий лаҳзалар.
19.35, 20.25, 22.40 — Эълонлар.
19.40 «Яхши, ёмон йигитлар». Телесериал.
20.30 «Далил ва шарҳ».
20.40 «Ўзбекистон» гуруҳи тақдим этади.
21.10 «Бари ҳазил».
21.20 «Ёшлар» телеканалида.
21.25 Миллионлар ўйини.
21.40 Жаҳон халқлари эстрадаси.
21.55 «Юртим кўрки».
22.00 «ДАВР». Ахборот дастури.
22.25 Премьерадан сўнг.
22.45 Синема. «Вахший».
00.25 Жаноб Бин ҳангомалари.
00.35 Хайрли тун!
ЎзТВ-III
TTV
8.00 «Мультжумбоқ». Телевизион ўйин.
8.20 Дилором наволар.
8.35 «Латифа».
8.50 «Жавоҳирлар соҳили».
9.10 «Сансет Бичнинг муҳаббати ва сирлари». Телесериал.
9.55 «Таманно».
10.10 «Етти иқлим оҳанглари».
10.20 «Бева Бланка». Телесериал.
11.05 «Фаолият».
11.25—13.05 Такрорий фильмлар экрани.
* * *
17.55 Кўрсатувлар дастури.
18.00 «Даракчи».
18.10 «Мухлис-ТВ».
18.30 «Ерилтош». Мультўплам.
18.50 Дилором наволар.
19.00 «Дурдона».
19.15 Хориж ҳангомаси.
19.25, 20.00, 20.25 — Эълонлар.
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида).
20.05 «Мусиқий майдонча».
20.25 Минг бир ҳикмат.
20.30 «Таҳлилнома».
21.10 «Даллас». Телесериал.
21.55 «Увайсий». Фильм-концерт.
22.20 «Мухлис—ТВ».
22.40 «Даракчи».
22.50 Оҳанглар ва эълонлар.
23.00 «Кинонигоҳ».
00.40 «Хайрли тун, шаҳрим!».
ЎзТВ-IV
«Халқаро» телеканали
9.05 «Эртакларнинг сеҳрли олами».
10.20 «Парле ву франсэ?»
10.45 «Бу ажиб дунё».
11.00 «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида).
11.10 «Оскар» мукофоти антологияси.
11.25 «Улкан». (1956 йил). Бадиий фильм.
12.55 «Табиат билан танишув».
13.15—13.35 «Рангинкамон».
* * *
17.10—18.45 Туркия телевидениеси
*
18.45 Кўрсатувлар тартиби.
18.50 «Жонли сайёра».
*
Россия жамоат телевидениеси.
19.00 «Олтин серия». Алексей Баталов «Менинг азизим» фильмида.
21.00 «Время».
*
21.45 Мюзик-холл.
22.05 «Таҳлилнома» (рус тилида).
22.35 Якшанба кинозали: «Америкача юрак». Бадиий фильм.
00.20—00.25 Тунингиз осуда бўлсин!

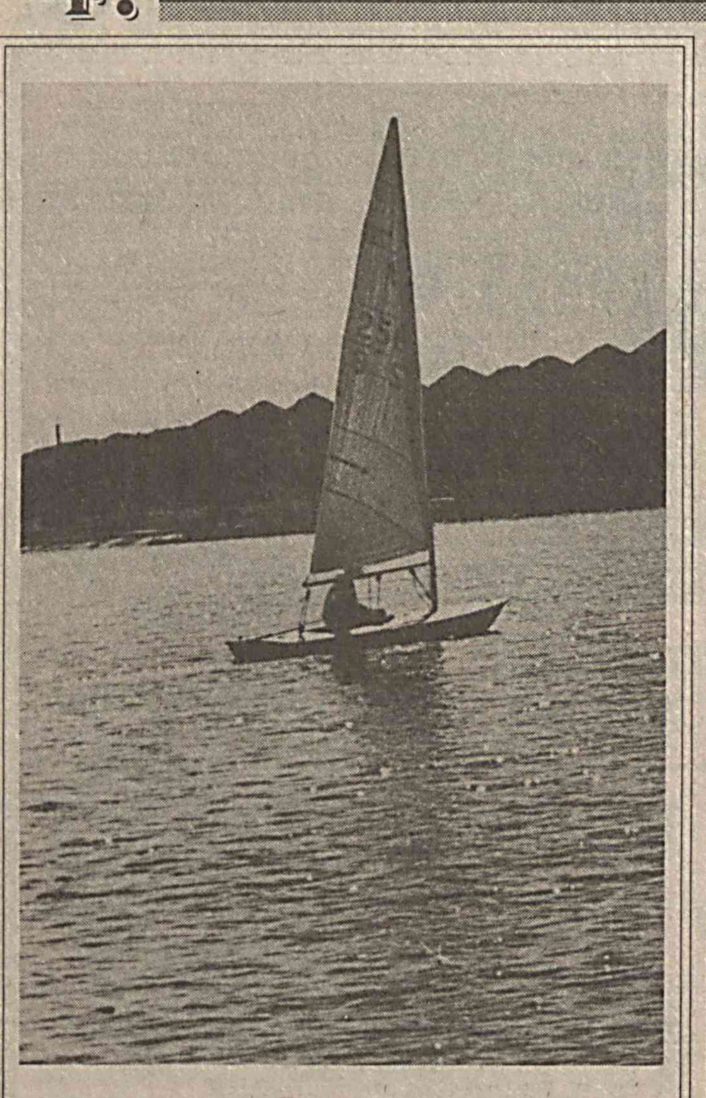

Сузиб борар сувда бир елкан,
Олис манзил хаёли билан.

«НЕКСИЯ»НИНГ НАРХИ ОШАДИМИ?

Кейинги пайтларда юртимизда ишлаб чиқарилаётган УзДЭУ қўшма корхонаси автомобиллари — «Нексия», «Тико» ва «Дамас»ларнинг бозори чаққонлашиб кетди. Сотувчиларнинг қўли-қўлига тегмай қолди. Бинобарин, харидор ҳам анойи эмас-да: асл молни англаб олди, автомашиналаримизнинг жаҳон андозаларидан қолишмаслигини билди.

Лекин бир тоифадаги одамлар миш-миш ҳам тарқатиб юбордилар. Эмишки, яқин орада «Нексия», «Тико», «Дамас» автомобилларининг нархи кескин кўтарилармиш. Бу узунқулоқ гаплар харидорларда бироз бўлсада безовталик уйғотяпти, автодўконларда сунъий тақчиллик пайдо қилмоқда.

Бироқ автомобиль ишқибозларининг хавотирланишига асос йўқ экан. Яқинда Ўзбекистон Миллий матбуот марказида бўлиб ўтган очиқ мулоқот чоғида журналистларнинг саволларига жавобан «Ўзавтосаноат» уюшмасининг раиси Қудрат Парпиев шундай деди:

— Ўзбекистон аҳолисининг ҳаммаси, яъни 25 миллионга яқин киши биттадан машинали бўлмагунча «Нексия», «Тико», «Дамас»ларнинг нархи оширилмайди!

Адолат мезони

ИНСОННИ КИМЛАР ҲИМОЯ ҚИЛАДИ?

Инсон ҳар доим ҳимояга муҳтож бўлиб келган ва бундан кейин ҳам бу зарурат унинг табиий эҳтиёжи бўлиб қолаверади. Жаҳон афкор оммаси инсон ҳуқуқларининг фаол ҳимоячиларига катта эътибор билан қарайди. Айниқса, жаҳон тан олган инсон ҳуқуқларининг ҳимоячилари Роберт Кеннеди, Оскар, Оун Сан Син, Рол Панжи, Махатма Ганди, Веслав Гавел, Мартин Лютер Кинг, Нельсон Мандело, Анна Элеонаро Рузвельт хоним, Андрей Сахаровлар билан бир қаторда АҚШ президентининг ҳозирги Африка мамлакатлари бўйича вакили Жеймс Жексон ўзларининг фаолиятларида инсон ҳуқуқларининг чинакам ҳимоячилари бўлиб тан олингани бежиз эмас.

Бироқ жиноятчи инсонни ҳимоя қилувчилар ҳам борки, одамлар уларга ҳам алоҳида меҳр ва ҳурмат билан қарайдилар. Булар адвокатлар ҳисобланадилар. Адвокат ибораси халқ ва суд процесслари тилида ҳимоячи деб ҳам аталгани бежиз эмас.

Жиноятчи — инсон, хом сут эмган банда, у эзгу ишлар билан бирга жамият, давлат ва халқ иродасига қарши жиноий ишларни ҳам содир этади. Ҳамма демократик, ҳуқуқий давлатда бўлгани сингари Ўзбекистонда ҳам адвокатлар уюшмаси кўпдан фаолият кўрсатади. Айниқса, 1996 йилнинг 22 декабри Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг қарори билан «Адвокатура тўғрисида»ги қонуннинг ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг охирги сессиясида адвокатларнинг ижтимоий ҳимояси тўғрисидаги қонунларнинг амалиётга киритилиши бу соха кишиларига анчагина имтиёзлар берилганидан, унинг халқ ва давлат томонидан тан олинганидан далолат беради. Иқрор бўлиш керакки, бу мухим хужжатлар қабул қилингунча адвокатура соҳасида деярли ҳеч қандай юридик хужжатлар йўқ эди.

Шўро империяси даврида ҳам адвокатурага жиддий эътибор берилмади. Бу соҳага кўпинча собиқ прокуратура ходимлари, ўз фаолиятларидаги айрим ножўя ҳаракатлари туфайли ишдан кетган адлиячилар, вазифасидан олиб ташланган собиқ судьялар, милициянинг собиқ раҳбарлари, собиқ терговчилар келишди. Шунинг ўзиёқ адвокатуранинг қай аҳволда эканлигидан далолат беради. Шунингдек, бу соҳага илгари адлия соҳасида хизмат қилган нафақадорлар ҳам келишди. Шубҳасиз улар адвокатура-судларда инсоннинг ҳимояси билан жиддий шуғуллана олмайдилар, чунки уларда касбга меҳр, юксак профессионализм етишмайди. Оқибатда судьялар билан эски ошна-оғайнигарчилик туфайли келишиш ва судьяларга пора бериш билан одил судловни сотиб олиш ҳоллари тез-тез учраб туради. Натижада аксари адвокатлар жиноятчи инсон билан судья ўртасида туриб, жазони пора эвазига енгиллаштирувчи шахсга айланиб қолаётганлиги бугун ҳеч кимга сир эмас.

Ўзбекистонда ўз касбига юксак меҳр қўйган, судларда инсон ҳуқуқларини қонуний ҳимоя қила оладиган адвокатлар кўп бўлган. Неъматов, Дўстмуҳаммедов, Х. Ражабов, Сафаров, Маъзумов ва бошқалар қатнашган жиноий ва фуқаролик ишларида адвокатнинг нафаси, иродаси, кучи, билими доимо сезилиб турган. Бугунги кунда судларда инсон ҳуқуқлари ва ҳимояси борасида қонуний даъволарни қувватловчи анчагина билимли адвокатлар ҳам борлиги маълум. Исфандиёр, Гулчеҳра Матёқубова, Отақул Азизбердиев, Ю. Иброҳимов ва бошқаларнинг судларда сўзлаган ёрқин нутқлари ҳамон жиноятчи инсонга тўғри ва одил судлов мезони билан жазо тайинланишига сабаб бўлаётир. Айниқса машҳур адвокат Отақул Азизбердиевнинг Андижон, Тошкент, Фарғона, Самарқанд вилоят судлари ва Олий суд мажлисларида иштирок этиб, жиноятчи инсонга тўғри, одил судлов принциплари билан жазо тайинлашга олиб келадиган чиқишлари ҳамон бу адвокатга кишилар ҳурмат—эътиборини жалб қилаётир.

Шўро империяси даврида адвокатура ишига учинчи даражали иш деб қаралганини ҳамма билади. Айниқса 1937-52 йилларда «халқ душмани» ниқоби остидаги тамға билан 52 мингдан ортиқ кишиларнинг ҳеч қандай айбсиз «учлик» томонидан судсиз, ҳимоясиз отиб ташланиши ўша империянинг энг оғриқ томони эди. 1984—1988 йилларда Ўзбекистонда Гдлян ва Ивановлар сингари ўзбек халқининг жаллодлари томонидан 4 мингдан ортиқ кишининг ноҳақ қамоққа олиниши ва «Пахта иши», «Ўзбеклар иши» деган сохта айблар билан узоқ муддатларга судда жазоланиши, бу судларда адвокатлар ҳуқуқларининг ноҳақ чекланиши, адвокатларнинг даъволари ва далилларига мутлақо қулоқ солмаслик ҳолларининг авж олгани ҳали ҳеч кимнинг ёдидан кўтарилгани йўқ. Ўша пайтларда ноҳақ қамоққа олинган кишилар Республика Президентининг ташаббуси билан оқланди.

Бугун Ўзбекистонда Республиканинг Олий Мажлисида қабул қилинган адвокатура тўғрисидаги қонунларнинг бажарилиши қай аҳволда?

Иқрор бўлиш керакки, амалдаги биз эслатган Қонунлар кучга кирган бўлсада, дастлабки тергов давларида ҳали ҳам терговчилар маҳбус билан адвокатларни иложи борича учраштирмасликка, адвокатларнинг судлардаги иштирокини менсимасликка ҳаракат қилишаётир. Яна бир нарса. Дейлик, адвокатнинг ёзган шикояти ёки тавсияси билан биринчи инстанция судининг чиқарган ҳукми бекор қилиниб, иш қайта судлов ёки қайта терговга юборилади. Аммо бу ишда катта хатога йўл қўйган биринчи инстанция судининг ёки терговчининг ҳеч ким мушугини пишт, товуғини кишт демайди. Ахир бу ерда судья ёки терговчи, прокурор ёки суриштирувчининг хатолари очиқ-ойдин кўриниб туради. Улар эса шундай ҳолларда Ўзбекистон жиноят қонунлари мажмуасининг 130 —132-моддалари билан жиноий жавобгарликка тортилиши кераккку?!

Биз юқорида адвокатлар билан судлар ўртасидаги эски ошна-оғайнигарчилик туфайли пора эвазига жиноятчининг жазосини енгиллаштириш ҳоллари юз бераётганлиги ҳақида гапирган эдик. Шу ўринда Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 24 февралда бўлиб ўтган йиғилишида сўзлаган нутқидан иштибоҳ келтиришга ботинаман. Президент шундай деган эди: «...Жиноятта қўл ураётганлар орасида ҳуқуқ-тартибот органлари ходимларининг ҳам борлиги ачинарлидир. 1996-1997 йиллар мобайнила ҳуқуқ-тартибот органларида 191 киши порахўрлик билан қўлга тушиб, 257 киши мансабини суиъистемол қилишда айбланиб, қилмишига яраша жазо олдилар. Суд органларидан 26, прокуратурадан 13 нафар ходим жиноий жавобгарликка тортилиб, турли йилларга озодликдан махрум этилдилар. Божхона ходимларидан 76 кишини жиноий ишга қўлургани аниқланди» («Ўзбекистон овози» газетаси, 28 февраль, 1998 йил).

Шундай экан, ўз-ўзидан савол туғилади: мана шу жиноий ҳаракатлар остида айрим адвокатларнинг ҳам қўли борлиги сир эмасдир? Яна шуни ҳам таъкидлаш жоизки, айрим адвокатлар судларда оқлов ҳукмини чиқаришга судьяларни даъват этсалар ҳам судьялар бунга рози бўлмай, ҳамон ўз ўжарликларини намойиш қиладилар. "Амалиётда биз тез-тез дуч келиб турган суд хатолари замирида иш холатларига чуқур кириб бораолмаслик, қонунларни қўллашни билмаслик, жиноятларни тавсиф қила олмаслик, бир сўз билан айтганда, билимнинг саёзлиги ётибди, судьяларимиз ҳали ҳам оқлов ҳукмлари чиқаришга ўргана олмаяпдилар», деб ёзади Республика Олий судининг раиси У. Қ. Мингбоев «Қонун номи билан" журналининг 1997 йил 3-сонидаги «Бош вазифамиз-инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш» номли мақоласида. Шунинг ўзиёқ судларда фуқароларнинг ҳимояга бўлган ҳуқуқи қўпол равишда бузилаётганлигидан далолат беради. Яна иқрор бўлиш керакки, Ўзбекистон Республикаси Олий судининг 1997 йил 2 майда бўлиб ўтган Пленумида қабул қилинган «Суд ҳукми тўғрисида»ги қарорида таъкидланганидек, «Бизнинг судьяларимиз оқлов ҳукмини асослантиришга ҳали ўрганганлари йўқ». Эҳтимол судларнинг ишини ҳам ислоҳ қилиш пайти аллақачон келгандир. Биз судьяларни қонундан бошқа ҳеч кимга бўйсинмайди, деймизу аммо мамлакатда қонунларнинг бажарилишини назорат қилиш ҳамон прокурорнинг зиммасида экан, ҳеч қачон судлар мустақил бўлолмайдилар. Яна шуниси ажабланарлики, қайта судловни қачон, қай муддатда ўтказиш Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексида аниқ қайд этилмаслиги ҳам адвокатлар ишини анча қийинлаштирмоқда.

Адвокат—инсон ҳуқуқларининг фаол ҳимоячисидир. Унинг билими бокўлам, далиллари асосли, касбига юксак профессионал даражасида меҳр қўйган, малакасини доимо ошириб борадиган, фақат қонунгагина бўйсунадиган, юксак ахлоқли, таъмадан ҳоли инсон бўлмоғи шарт.

Мўмин ҚАЮМОВ.

Суд залидан

ҚИММАТГА ТУШГАН ФИРИБГАРЛИК

ёки бир оиладан уч киши 34 йил қамоқ жазосини нега олди?

Бу мақолани шу йил, яъни Оила йилида ёзиш биз учун жуда оғир бўлди. Лекин на илож? Ҳаёт кўпинча мана шундай ишларга ҳам рўбарў қилиб қўяр экан, кишини.

...Биз «Туринг, суд келяпти» иборасини кўп эшитганмиз. Лекин бу сафаргиси бироз бошқачароқ бўлди. Сентябрь ойининг 4-куни Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек туман судида худди мана шу сўзлар янграгандан сўнг, судья ҳукмни ўқиб эшиттиргач, асосий айбланувчи бўлган Авазбек Тўйчиевнинг қўлига занжир боғланиб, ҳибсга олинди. Яна ҳам ачинарли жойи шундаки, худди шу пайтлар унинг 50 ёшли хотини ва 30 ёшли ўғли шу ерда, судда, панжара ортида ўтиришарди...

Ҳа, бир кунда бир оиладан уч киши 34 йил жазога маҳкум этилдилар. Аслида нима бўлганди?

Энг аввало ушбу жиноий ишда асосий айбдор бўлган шахс билан яқиндан танишиб қўяйлик. У 1947 йилда Андижон шаҳрида туғилган. Охирги пайтда эса республика қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигида чорвачилик бош бошқармасининг озуқа етиштириш бўйича бўлим бошлиғи бўлиб ишлаган Авазбек Тўйчиевдир. Унинг хотини, етти йил қамоқ жазосига ҳукм этилган Дилбар Олимжоновна Тўйчиеванинг суддаги бир оғиз сўзини айтиб кетсак, масаланинг ҳамма томони ойдинлашиб қолса керак.

— Хўжайин, — дея эрига мурожаат қилди судда Юнусобод туманидаги 122-мактабда ўзбек тили ўқитувчиси бўлиб ишлаган аёл. — Мабодо сизнинг мунофиқлигингиз бўлмаганида ушбу жиноий иш умуман рўй бермас ва мен ўғлингиз билан бирга мана шу панжара ортида ўтирмаган бўлардик.

Ўша куни Авазбек Тўйчиев озодликда эди. Хотини албатта эрининг ҳам яқин орада қўлига кишан солиниб, суддан нари жазони ўташ колониясига юборилишини кўнглига келтирмаган бўлса керак. Лекин адолат тарозуси ҳамма нарсани ўз ҳолига келтириб қўйди... Жиноят қанча жазони тақозо қилган бўлса, ўша жазо белгиланди.

Келинг, яхшиси, воқеа тушунарли бўлиши учун бу жиноий иш аслида қачон, қаерда ва нима сабабдан рўй берганлиги билан сизларни қисқача таништириб ўтайлик.

1996 йилнинг кеч кузи. Республика Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг етакчи мутахассисларидан бири бўлмиш Авазбек Тўйчиев ўзининг яқин бир оғайниси билан ишдан чиққач, шаҳарнинг собиқ Максим Горький метро бекатидан чиқаверишда, шу ердаги шахсий дўконлардан бирига бош суқиб ўтадилар. Дўкон мудираси Р. И. нинг ишонувчанлигидан фойдаланган А. Тўйчиев дарҳол бу аёл билан куда-анда бўлишни ҳушлаб қолади. Ўзининг қизини аёлнинг ўғлига бермоқчи бўлади. Р. И. кўринишидан ҳеч бир шубҳа уйғотмайдиган, тузуккина жойда ишлайдиган бу шахс билан куда бўлишга розилик билдиради. Аёл тездагина унинг тузоғига илиниб қолганлигини тушуниб етади. Лекин кеч бўлиб қолган эди...

— Менинг керакли жойда танишларим бор, — дейди Авазбек Тўйчиев. —Бўлғуси куёв учун чиройликкина «Дока-хлеб» дўкони очиб беришни ўз зиммамга оламан. Бунинг учун фақат...

Ҳа, бунинг учун фақат «озгина» нарса, яъни 5000 АҚШ доллари керак экан, холос. Р. И. нинг хонадонида унинг қизига тегишли, марҳум куёвидан 3 та норасида гўдак учун қолган ушбу пул борлигини билган Авазбек мўлжални тўғри олган экан. Р. И. айтилган пулни унинг қўлига тутқазади. Воқеа 1997 йилнинг 17 январь куни Тошкент вилояти, Қибрай туманидаги Р. И. нинг ўғли хонадонида бўлиб ўтади. А. Тўйчиев Р. И. нинг ўғли Зафарбекдан 5000 АҚШ доллари (385 минг сўм)ни олганлиги ҳақида гувоҳлар иштирокида тилхат ёзиб беради.

Ҳа, Р.И. ўзига қуда танлашда алданганлигини ҳийла кеч билди. Авазбек Тўйчиев 5000 долларни 1997 йилнинг 13 февраль куни қайтариб бериш ҳақида тилхат тақдим қилган эди. Лекин... келинг, энди суд ҳукмидан бир—иккита парчани биргаликда таҳлил қилайлик. Шунда масала ҳийла ойдинлашади.

«...Орадан бир неча ой ўтсада Тўйчиев «Дока-хлеб» ускуналарини ҳам олиб келмаган, пулни ҳам қайтармаган. У қарзидан қутулиш мақсадида Р. И.ни Андижон шаҳрига олиб бориб, минерал сув олиб бераман, дея алдаган. Лекин сув олиб бермаган. Кейин Самарқанд шаҳрига олиб бориб, совутгич олиб бераман дея макр-ҳийла ишлатган. Совутгич ҳам олиб бермаган. Арзон нархда гилам олиб бераман, дея Хива шаҳрига олиб борган. У ердан ҳам гиламсиз қайтиб келган.

Устига устак фирибгарнинг нафси ҳакалак отаверган. У бўлғуси куёвидан 15 минг сўм қарз олиб, кейинроқ эса вазирлик раҳбарларидан бирининг онаси маъракаси учун яна 10 минг сўмлик пахта ёғини олиб кетиб, жуфтакни ростлаб қолган».

Мана сизга вазирлик бош мутахассисининг маънавий қиёфаси! Энди воқеанинг давомини эшитинг.

Асосий тўпалон 1997 йилнинг 9 июнь куни эрталаб соат 9 ларда юз берди. Эрининг Р. И.дан 5000 доллар олганлиги ҳақида унга тилхат ёзиб берганлигини билган Дилбар Тўйчиева қандай қилиб бўлсада ушбу тилхатни йўқ қилиш пайига тушади. Шу мақсадда у ўзининг авваллари ҳам талончилик учун қамалиб чиққан 30 ёшли ўғли Алишер Тўйчиевни етаклаган ҳолда Р. И. яшаётган Мирзо Улуғбек тумани, 1-ТТЗ даҳаси, 41-уйининг 37-хонадонига бостириб келишади. Улар аёлдан эшикни очишни талаб қиладилар. Воқеа қандай давом этганини билиш учун яна суд ҳукмига кўз югуртирамиз:

«...Кўрқиб кетган Р. И. милиция ходимларисиз уларни уйига қўймаслигини, агар безовта қилишни давом эттираверишса милицияга қўнғироқ қилишни айтганида Дилбар Тўйчиева телефон симларини узиб ташлаган. Ўғли Алишер эса темир гаражга чиқиб, қўлидаги темир билан балкон ойна ва ромларини ҳамда темир панжарани синдириб, қайириб, онаси Д. Тўйчиева билан тош отишиб, ойналарни синдирганлар. Қўшниларнинг огоҳлантиришига қарамай, Алишер панжарани қайириб ичкарига кирган ва эшикни очган. Унинг ичкарига кириб олган онаси Дилбар Тўйчиева Р. И. нинг сочидан тортиб эри ёзиб берган тилхатни талаб қилган. Р. И. тилхатни беришдан бош тортгандан сўнг она ва бола уни баданларига тепиб, оғир тан жароҳати етказганлар...».

Она-бола бадтар ваҳшийлашиб кетганлар. Аёлни унинг бўйнидаги тилла занжир билан бўға бошлаганлар. Шундан сўнг Р. И.дан 58 минг сўмлик тилла занжирини, деярли 30 минг сўмлик тилла зираклари, қўлларидаги деярли 22 минг сўмлик узукларини тортиб олишган.

Суд материалларида таъкидланишича, она-бола шунда ҳам тилхатни олишолмагач, ўғил Алишер аёлга пичоқ чиқазиб тилхатни талаб қилган. Хонадон эгаси тилхат қўшнисиникида эканини айтиб, шу баҳона билан уларнинг қўлидан қутулиб, жон сақлаб қолган. Қайтиб келганида эса 20 минг сўм пули, паспорти, ногиронлик ҳақидаги гувоҳномаси, ён дафтарчаси йўқолганлигини билган. Аёлга жами 120 минг сўмдан ортиқ моддий зарар етказилган. Уй ичида синиб, пачоқ бўлган қандиллар, сервизлар, бошқа уй жиҳозлари шулар жумласидандир.

Пировардида Р. И. оғир тан жароҳати олиб, бир неча ойни касалхонада ўтказишга мажбур бўлди. Жиноий ишни 3 та терговчи кўриб охирига етолмадилар. Лекин тажрибали бош терговчи Иброҳим Жўраевич Нурмуҳаммедов нихоят адолат тарозисининг паллаларини ўз жойига қўйди.

Ушбу жиноий иш судда саккиз ой давомида кўрилди. Ўнлаб гувоҳлар сўроқ қилинди. Айбдорларнинг қилмишлари юз фоиз тасдиқланди.

Мирзо Улуғбек туман судининг судьяси А. Маҳкамов раислигида ўтган суд мажлиси оила бошлиғи Авазбек Тўйчиевнинг, шунингдек унинг хотини Дилбар Тўйчиева ва ўғиллари, аввал ҳам судланган Алишер Тўйчиевни Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг тегишли қисмлари билан айбдор деб топди. Ота—Авазбек Тўйчиев 10 йил муддатга, она—Дилбар Тўйчиева — 7 йил, ўғил — Алишер Тўйчиев эса 17 йил қамоқ жазосига ҳукм қилиндилар. Ҳаммаларининг мол-мулки мусодара қилиниб, жазони қаттиқ тартибли колонияларда ўташлари белгиланди.

Ана энди бироз мулоҳаза юритишга жазм этамиз. Айбланувчилар оддий кўча қароқчилари бўлганларида биз ушбу мақолага қўл урмаган бўлардик. Улар, айниқса ота ва она, давлатимиз назарида бўлган одамлар. Авазбек Тўйчиев республикамиздаги энг нуфузли вазирликлардан бирининг бўлим бошлиғи. Хотини Дилбар Тўйчиева эса келажагимиз бўлган ёшларни тарбия қилган одам. Ўғиллари Алишер ҳам махсус ўрта маълумотга эга эди. Хўш, уларни қайси шайтон йўлдан урди? Авазбек Тўйчиевнинг қинғир кўчага кириб кетганини наҳотки Қишлоқ хўжалик вазирлигидаги раҳбарлар билмадилар? Ахир Р. И. ушбу жиноят иш судга бормаслиги учун вазирликка хат йўллагандику. Тўйчиевнинг юриш-туриши, хулқи-атворидаги ўзгаришлар нега ҳеч кимни ташвишлантирмади? Дилбар Тўйчиева ишлаган педагогик жамоада ҳам наҳотки яқинлашиб келаётган фожеадан хабардор бўлмадилар?

Бир оиладан бир эмас, уч кишининг қамоққа олиниши, кишини ташвишга солмай қолмайди, албатта. Лекин 50 ёшга кирган ота ва она бундай оғир жиноятга қўл уришдан аввал унинг аянчли оқибатларга олиб келишини аввалдан яхшилаб ўйлаб кўришлари керак эди!

Суд Авазбек Тўйчиевдан жабрланувчининг фойдасига 3 та норасиданинг ҳаққи бўлмиш 410 минг сўм ундириб бериш, Дилбар Тўйчиева ҳамда Алишер Тўйчиевлардан улар жабрланувчига етказган зарар, яъни 243 минг сўмни ундириш ҳақида ҳукм чиқарди. Ўйлаймизки, суднинг ҳукми ўз жойида қарор топади.

Ушбу жиноий иш ўзгаларнинг мулкига кўз олайтирган баъзи бир кимсаларга сабоқ бўлсин деган мақсадда мазкур мақолани ёздик.

Тохир БАРАТОВ.

Кулги бекати

— Сиз ўзингизни оқлаш учун нима дея оласиз?

— Биласизми...

— Етарли. Отилсин, Навбатдагиси кирсин.

* * *

Судья жаҳл билан деди:

— Агар яна кимда ким мажлис олиб боришга ҳалақит берса зудлик билан уйига жўнатамиз.

Судланувчи:

— Ура!

* * *

Судья:

— Демак сиз ўша куни рулга ичмаган ҳолда ўтиргансиз?

— Албатта.

— Умуман айтинг-чи, Сиз қандай ичасиз?

— Жаноб судья, тушунмадим, бу саволми ёки таклиф?

* * *

Судья:

— Аризангизга биноан, судланувчи Сизни аҳмоқ деган. Шу тўғрими?

— Ҳақиқатан ҳам шундай.

— Қизиқ, унда нимага шикоят қиляпсиз?

* * *

Топишмоқ: атроф сув, ўртасида қонун. Бу нима?

Жавоб: прокурор чўмиляпти.

* * *

— Судланувчи, нимага сиз хотинингизни бўғдингиз? Жанжални тинчитишнинг бошқа йўли йўқмиди?

— Жаноб судья, ўтган сафар унга заҳар бериб кўргандим, барибир натижасиз чиқяпти...

* * *

— Демак, Сиз жиноятчи қайнонангизни бўғаётганини кўргансиз?

— Кўрдим, жаноб судья.

— Нега ёрдам бермадингиз?

— Ёрдам бермоқчи эдим, қарасам, унинг бир ўзи бу ишни эплаяпти экан, аралашмай қўяқолдим...

Мурод ХАЛИЛОВ
тўплаган.

МУНАЖЖИМЛАР ТАЪБИРИ

(16 ноябрдан 22 ноябргача)

• **ҚЎЙ** — Воқеаларга бой бўлган шу ҳафта йирик муаммолар ечимида самара бермайди. Ёшлар ҳиссиётида муаммолар келиб чиқиши мумкин. Ишбилармонлар ҳаёлини қарзни қайтармоқ, насияларни узмоқ ҳақидаги масалалар чулғайди.

• **БУЗОҚ** — Шахсий ҳаётингиз ва иш доирасидаги кескин бурилишларга чап беринг. Ўз мақсадларингизни аниқланг. Тадбиркорлик бўйича ҳамкорингизни ўз фикрларингизга бўйсундиришдан эҳтиёт бўлинг. Оилада болалар ва катталарга худбин манфаатларингиз йўлида тазъйиқ ўтказманг. Соғлиғингиз ўйлантириб қўйиши мумкин.

• **ЭГИЗАКЛАР** — Ўринсиз рашк қилиб, оилавий мутаносибликка раҳна солиб қўйманг, акс ҳолда севгилингиз билан муносабатлар узилиб қолиши мумкин. Дўстона ҳамкорлик, ўзаро ёрдам, ҳушмуомалалик ила яхши натижаларга эришасиз. Қалбида чин одамийлик ва меҳрга эга инсонлар юзага чиқишади.

• **ҚИСҚИЧБАҚА** — Ушбу кунларда ишларингизда йўл қўйилган ҳатолар нафсониятингизга тегиши мумкин. Ижодиётга мойиллар — ақлий меҳнат билан шуғулланувчилар, безакларни яратадиганлар учун кенг йўл очилади. Кайфиятнинг бекарорлиги, туйғулар туғёни хафагарчиликка мойил қилиб қўйиши мумкин.

• **АРСЛОН** — Кўп меҳнат қилишингизга тўғри келади, натижаларини эса кечроқ кўрасиз. Ён-верингиздагилар билан яхши муносабатлар ўрнатиш учун бу вақт айни муддао бўлади. Тадбиркорлар сезиларли фойда кўрадилар. Шамоллашингиз эҳтимоли кучаяди.

• **ПАРИЗОД** — Ушбу ҳафта муттасил меҳнат, ижобий натижалар ва ижодий кўтаринкилик руҳида ўтади. Тадбиркорлик билан шуғулланувчилар ўз фаолиятлари доирасида сардорликни қўлга киритадилар. Бироқ зўриқиш вазиятларидан эҳтиёт бўлинг, соғлиғингизга эътибор беринг. Яқинларингизнинг баъзи бирларига сизнинг ёрдамингиз ва қўллаб-қувватлашингиз керак бўлиб қолади.

• **ТАРОЗУ** — Ўз фаолиятингиздаги режаларни қайтадан кўриб чиқиб, ягона тўғри йўл топишингиз даркор, ушбу ҳолга ишлардаги муваффақиятларингиз олиб келади. Ҳиссий аснодаги масалалар ҳаётингиздаги аҳамиятг молик босқичлардан бирига айланади. Ҳар қандай олинаётган хабарларни қайта текширишга тўғри келади.

• **ЧАЁН** — Ўз фаолиятингиз йўлидаги манфаатларингизни қаттиқ туриб ҳимоя қилишингизга тўғри келади, акс ҳолда маккор ҳамкорларингиз оғир меҳнат эвазига етиштирган ҳосилингизни «ўриб кетадилар». Соғлиғи ёмонлашган нуроний қариндошингиз эътибор талаб қилиши мумкин. Севишганлар ўртасидаги муносабатлар чуқурлашади. Ишончла уйғунлашади.

• **ЎҚОТАР** — Ушбу давр ғоялар ва ишлар пойдеворига асос ясайди. Диққатни мужассамлаштирсангиз, жиддий ишлашингизга таянч бўлади. Ўз жисмоний ва руҳий қувватингизни ўйламай сарфлашга ўрганганлигингиз соғлиғингиз мураккаблашишига олиб келади. Сизга янги бизнес йўлида катта омад кулиб боқади.

• **ТОҒ ЭЧКИСИ** — Вазиятни мураккаблаштиришга ҳаракат қилманг. Бу режаларингиз ва ўйларингизга путур етказиши мумкин. Севгилингиз ва улғайган фарзандларингиз билан очиқ кўнгил изҳорларидан ўзингизни тийинг. Қандайдир хабар олишингиз эҳтимоли бор.

• **ҚОВҒА** — Ушбу кунларда бизнес билан шуғулланувчилар ўз мақсадларини аниқлаб олиб, янги иш бошлашларида омад ҳамроҳ бўлади. Ўзаро тушунишларингизда чексиз тўсиқлар келиб чиқиши мумкин. Шикастланиш, соғлиғингиз ёмонлашишидан эҳтиёт бўлинг. Ишқ йўлида ёшлар яхшиликка қаратилган ўзгаришларни кўрадилар.

• **БАЛИҚ** — Ирода, хохишингиз ташқи талабларга нисбатан қарама-қарши келиб қолиши мумкин. Бу сизни жиддийликка, касб маҳоратингиз ошишига ундайди, бироқ ишларни узил-кесил ҳал қилишга ошиқманг. Эсингизда шуни тутинг-ки, ҳар қандай зўриқиш, чарчоқлик соғлиғингизга путур етказади.

Муносабатлар, сафарлар ижобий натижа келтиради.

Адолат бировга нафрат кўзи билан қарашни ман қилиб, ҳеч кимга ёмонлик қилмасликни билдирибгина қолмай, аксинча, у халқ олдида тенглик ва ҳаққоният қоидаларига амал қилиш зарурлигини билдиради.

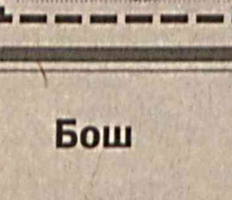

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 1998 йил 11 ноябрдан бошлаб ҳисоб ва божхона тўловлари учун 1 АҚШ долларининг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:

1 АҚШ доллари — 107 сўм 71 тийин.

Муҳтарам Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ!

«Адолат» газетаси ижодий жамоаси Сизни таваллуд топган кунингиз билан қизғин табриклайди. Сиз қалами ўткир журналист, ўз мухбиримиз сифатида энг долзарб мавзуларни кўтариб чиқишингизга ишонади. Бу йўлда ҳорманг, чарчаманг. Сизга куч-қувват, соғлиқ тилаймиз. Омон бўлинг!

Ҳурматли адажонимиз Ботиржон АҲМЕДОВ!

Сизни таваллуд топган 58 ёшингиз билан чин қалбимиздан табриклаймиз. Сизга сиҳат-саломатлик, узоқ умр, бахт-саодат тилаймиз. Бахтимизга доимо омон бўлинг.

Рафиқангиз Ҳалимахон ва фарзандларингиз.

Куч—адолатда
АДОЛАТ
Ўзбекистон «Адолат» СДП газетаси

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

ҲОМИЙ: Ўзбекистон Республикаси «Матбуот тарқатувчи» акциядорлик жамияти.

Бош муҳаррир: Тўхтамурод ТОШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Турғунпўлат ДАМИНОВ, Абдували ҒУЛОММАҲМУДОВ, Улуғбек ДОНИЁРОВ, Нажмиддин КОМИЛОВ, Ҳалим БОБОЕВ, Анвар ЖЎРАБОЕВ, Акмал ҚОСИМОВ, Тўхтамурод ЖЎРАЕВ, Рустам АҲМАДАЛИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Акбархўжа РАҲИМОВ, Равшан ҲАЙДАРОВ, Рустам ҚОСИМОВ.

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона — 133-41-89.
Котибият — 136-55-64.
Эълонлар бўлими: 136-55-96.

Навбатчи — Ҳикматуллоҳ ҚОДИРОВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 140.
Буюртма Г— 0521, ҳажми—2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди.

• Мақолада келтирилган факт ва рақамлар учун фақат муаллифлар жавоб берадилар.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Босишга топширилди 20.30.

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси-32.